

Yayın Geliş Tarihi: 14.07.2020
Yayına Kabul Tarihi: 15.01.2021
Online Yayın Tarihi: 31.03.2021
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.753856>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 23, Sayı: 1, Yıl: 2021, Sayfa: 419-453
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

BİR DENGE ARAYIŞI: SOSYAL KAYNAŞMA VE AVRUPA BİRLİĞİ İNCELEMESİ

Yiğit YAVUZ*

Öz

Sosyal Kaynaşma giderek önem kazanan akademik bir inceleme alanı olarak son yıllarda devletler için de politik bir üst hedef hâline gelmiştir. Bireylerin ve toplumların refaha ulaşması için çeşitli argümanlar ile dengeli kalkınmayı tesis etmeyi öngören Sosyal Kaynaşma kavramı farklı perspektifler eşliğinde tartışılrsa da üzerinde uzlaşmış bir tanımı hâlen bulunmamaktadır. Uluslararası kurumların ve ulusal hükümetlerin de ilgisini çeken kavram ulus üstü yapısı ile Avrupa Birliği'nin de önem verdiği bir hedef olmuştur. Kuruluş felsefesi, uzun yıllar süren savaşlar nedeniyle yoksullaşmış Avrupalıları ve bu savaşlar nedeniyle yıpranmış Avrupalı devletleri bir çatı altında toplayarak barışı ve gönenci sağlamak ve sürdürmek olan Avrupa Birliği, kıtaya barışı ve adil paylaşımı hâkim kılmayı hedeflemiştir. Öncelikle Avrupalılar arasında kaynaşmayı sağlayarak oluşturulmak istenen "Yurtaşlar Avrupası" süreci, yaşanan çeşitli krizler ve kültürel farklılıklar nedeniyle istenen seviyeye getirilememiştir. Son yıllarda hâkim olan küreselleşme rüzgârı ise sosyal kaynaşmanın giderek daha da zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışma sosyal kaynaşma kavramını çeşitli yönleriyle incelerken, Avrupa Birliği'nin alana dair çabalarını, hedeflerini ve seviyesini de analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Kaynaşma, Sosyal Politika, Avrupa Birliği, Bölgesel Politika, Küreselleşme.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Yavuz, Y. (2021), Bir denge arayışı: Sosyal kaynaşma ve Avrupa Birliği incelemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1), 419-453.

Çalışma sürecimde desteklerini esirgemeyen değerli aileme; kazandırdıkları akademik vizyon için Seçkin Barış Gülmez, Didem Buhari Gülmez, Uğur Burç Yıldız hocalarım başta olmak üzere, tüm kıymetli hocalarıma teşekkür ederim.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-8838-6272, yigit.yavuz@hotmail.com.

A SEEK FOR A BALANCE: SOCIAL COHESION AND THE EUROPEAN UNION REVIEW

Abstract

Social cohesion is an academic field of study, which has gained importance especially in recent years. At the same time, it has also become a high politics issue for states too. The concept of Social Cohesion, which aims at balanced development with various arguments for the prosperity of individuals and society, has different approaches from many different perspectives. Therefore, there is no single definition accepted by everyone about the Social Cohesion. So, this concept, which attracts the attention of international institutions and national governments, has also become a goal of importance for the European Union with its supranational structure. The European Union's vision of founding is to bring together European and European states that have become impoverished due to years of wars under a common umbrella, to ensure peace and prosperity. Hereby, the eventual aim is to make peace and fair sharing dominate the continent. Primarily, the "Citizens' Europe" process, which was intended to be created by ensuring the fusion among Europeans, could not be brought to the desired level due to various crises and cultural differences. Subsequently the winds of globalization, which has prevailed in recent years, is making social cohesion more and more difficult. Based on this point, this study while examining the concept of social cohesion in various aspects, also analyzes the efforts, goals and current level of the European Union in the field.

Keywords: *Social Cohesion, Social Policy, European Union, Regional Policy, Globalism.*

GİRİŞ

Sosyal kaynaşma kapsamı itibari ve birçok alanı ilgilendiren yapısı nedeniyle üzerinde birçok yorum ve tanımın olduğu bir kavramdır. Toplumsal ve siyasal anlamda farklılaşabilen bu yaklaşımlar kimilerince dayanışma temelinde ele alınırken kimilerince gelişmişlik seviyelerinin yakınlığı temelinde ele alınmaktadır. Fakat genel bir yorum olarak sosyal kaynaşma bir toplumda yaşayan bireylerin birbirleriyle kendi istekleri sonucunda uyum içerisinde çalışarak gönenci ve refahı artırmasıdır. (Sümer, 2017, s. 35) Bu tanımın ruhuna uygun olarak söyleyebiliriz ki sosyal kaynaşma, bir ülkede ya da uluslararası/üstü bir yapıda toplumlar arası etkileşim düzeyinin sosyal yaşama, gelir dağılımına ve kaynakların etkin kullanımına doğrudan etki etmektedir. Dolayısıyla sosyal kaynaşma hayat kalitesi, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin yakınlaştırılması ile doğal bir ilişki içindedir. Devletler, sosyal kaynaşmanın sağlanmasına yönelik çabalarını son yirmi-yirmi beş yılda sıklaştırmışlardır.

Dönüşen ve değişen neo-liberal¹ dünyada ülkeler ve bölgeler arası gelişmişlik seviyelerinde oluşan uçurum sonrası toplumlarda artan kutuplaşmalar, küreselleşme² ile yoğunlaşan göç hareketleri ve sonucunda artan kültür farklılıkları neticesinde sosyal kaynaşma bir politika alanı olarak önem kazanmıştır. Sosyal kaynaşmanın önem kazanmasında temel üç nedenden bahsedilebilir. İlk neden, sosyal kaynaşmanın siyasi istikrar ve demokratik güvenliğin sağlanmasında ön koşul olduğunun kabul görmesidir. İkinci olarak sosyal kaynaşmanın gönencin ve refahın vasıtası olarak değerlendirilmesidir. Son olarak, sosyal kaynaşma seviyesinin düşük olduğu toplumlarda dayanışmanın azalarak dışlanmanın ve dolayısıyla kamu harcamalarının artış göstermesi sonucudur. (Berger-Schmitt, 2002, s. 404) Bu temelden hareketle ulusal ve uluslararası/üstü seviyede sosyal kaynaşma alanına yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır. Ulusal düzeyde kavrama yönelik öncü çalışmalar ilk olarak Kanada ve Fransa hükümetlerince yapılmıştır. Kanada, 1996 yılında *Sosyal Kaynaşma Ağı*'ni kurmuş, bu alanda dünyanın en aktif ağı oluşturulmuştur. Fransa'nın ise 2004 yılında hazırladığı "Sosyal Kaynaşma Planı" Avrupa Birliği'ne (AB) sunulmuştur. (Chan, To ve Chan, 2006, s. 273) Avrupa Birliği'nin kuruluş felsefesi ve nihai hedefi Avrupa'da barışı ve gönenci sağlamak, artırmak ve sürdürmektir. Bu hedefe ve Birlik alanının dünyadaki en zengin bölgelerden biri olmasına rağmen Avrupa Birliği'nde hem üye ülkeler arası hem de üye ülkelerin kendi bölgeleri arası önemli dengesizlikler öne çıkmaktadır. (Erçin, 2004, s. 5) Dolayısıyla sosyal kaynaşma ve uygulamaları Avrupa Birliği için hayati önem taşımaktadır. Ekonomik ve sosyal kaynaşmayı sağlamak için geliştirilen kaynaşma politikası öncelikle 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile kapsama alınmış olup, 1994 yılında Kaynaşma Fonu kurulmuştur. 2008'de ise Lizbon Antlaşması ile bölgesel kaynaşma boyutu kapsama dahil olmuştur. Böylece ekonomik, sosyal ve bölgesel kaynaşma *Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma* (ABİHA)'da yer bulmuştur. (Sümer, 2017, s. 37) Çok uluslu toplum yapısı ve ulusüstü yönetim yapısı ile Avrupa Birliği, sosyal kaynaşma alanında önemli bir uygulama ve inceleme alanıdır.

Sosyal kaynaşma kavramını kavramsal olarak ele alacak olan bu çalışma, ilgili kavramı çeşitli tanım ve yaklaşımlar ile analiz edecektir. Birinci bölümde sosyal kaynaşma kavramı için getirilen farklı tanım ve yaklaşımlara yer verilecek olup, sosyal kaynaşmanın unsurları açıklanacaktır. İkinci bölümde sosyal kaynaşmanın gerekçelerine ve sonuçlarına yer verilecek olup, üçüncü bölümde Avrupa Birliği'nin

¹ Neo-liberalizm, uluslararası kurumlar aracılığıyla uluslararası iş birliğinin sağlanabileceğini, böylelikle bireylerin özgürlük ve refah seviyelerinin geliştirilebileceğini savunan bir uluslararası ilişkiler teorisidir.

² Küreselleşme, bilgi teknolojilerinin güçlenerek ulus devletlerin zayıfladığı, ülkeler arası sınırların kaybolduğu, mesafelerin azaldığı ve kapitalist sistemin evrensel boyutta uygulandığı neo-liberal anlatının/sistemin bir sonucudur.

sosyal kaynaşma alanına yönelik yürüttüğü çalışmalar ve bölgesel politikaları incelenecektir. Değerlendirme ve sonuç kısmında ise sosyal kaynaşma tanımına ve Avrupa Birliği'nin sosyal kaynaşma düzeyine dair bir yorum getirilerek uygulanabilecek kimi öneriler dile getirilecektir. Kavramsal bir yöntemin kullanılacağı bu çalışma, Avrupa Birliği'nin sosyal kaynaşma alanını Bölgesel Politikaları ile ilişkilendirerek analiz etmesi yönüyle de literatüre özgün bir katkı yapmayı amaçlamaktadır.

SOSYAL KAYNAŞMA KAVRAMI

Sosyal kaynaşma, esas olarak toplumsal birliği önceleyen ve dayanışma kültürünü ön plana çıkartan böylelikle hem toplum içi hem bölgeler arası düzey farklılıklarını en aza indirmeyi öngören bir kavramdır. Fakat kavrama dair gerek toplum bilimcilerin gerek siyaset bilimcilerin gerekse de hükümetlerin farklı algılayışları ve tanımlamaları mevcuttur.

Bu bölümde öncelikle sosyal kaynaşma kavramına dair getirilen tanımlamalar açıklanacak, kavrama dair perspektiflerin tanımlar üstündeki etkisi ortaya konacaktır. Ardından ise normatif bir yaklaşım ile sosyal kaynaşma kavramına dair bir tanım yapılacaktır. Daha sonra kavramın unsurları tartışılarak, unsurların gruplandırılmasına dayalı yeni bir yaklaşım önerilecektir.

Kavrama Dair Tanımlamalar

Sosyal kaynaşmaya dair ilk tanımlama çabası Fransız sosyolog Émile Durkheim'e aittir. Durkheim, "Toplumu bir arada tutan nedir?" sorusuna cevap aramış ve toplumu bir arada tutan unsurun uyum ve dayanışma olduğunu savunmuştur. Toplumu kolektif bilinç ve dayanışma kültürünün bir arada tuttuğunu söyleyen Durkheim, dayanışmayı mekanik ve organik dayanışma olarak iki gruba ayırmıştır. Mekanik dayanışmayı nispeten küçük gruplardan oluşan yüz yüze ilişkilerin ve benzeşmelerin yoğun olduğu kaynaşma olarak tanımlarken, organik dayanışmayı özellikle endüstrileşmiş, kentleşmiş dolayısıyla farklılıkların arttığı benzeşmelerin azaldığı toplumların kaynaşması olarak nitelemiştir. Organik dayanışma, iş bölümünü ortaya çıkartır, bu hâliyle sosyal kaynaşma için önemli bir adımdır. (Zencirkıran, 2015, s. 37) Sosyal kaynaşmayı dayanışma ve uyum temelinde ele alan Durkheim, toplum refahının bu unsurlara bağlı olduğunu savunmuştur.

Sosyal kaynaşma kavramını uyum temelinde ele alan bir başka çalışma ise Dick Stanley'e aittir. Sosyal kaynaşma, toplumdaki bireylerin refah ve hayat kalitelerini artırmak amacıyla kendi istekleriyle iş birliği yapmaları veya bir araya gelme nedenlerini yine özgürce değiştirebilmeleri olarak tanımlanabilir. Yaratılacak sosyal uyumun, sağlık ve ekonomik refah gibi birçok çeşitli sosyal sonuçlara katkısı

olacaktır. (2003, s. 5) Dolayısıyla Stanley sosyal kaynaşmanın toplumsal gelişme için bir ön koşul olduğunu savunmuştur.

Sosyal kaynaşmanın güvenlik ve istikrar ile ilişkisi olduğunu savunan önemli çalışmalar da bulunmaktadır. Her şeyden önce sosyal kaynaşma bir siyasi istikrar ve güvenlik önkoşuludur. Şayet bir toplumda gelir eşitsizliği ve uyumsuzluk söz konusu ise bu sistem için büyük bir risktir. Toplum içi güven toplumu bir arada tutacak en önemli unsurdur ve güven duygusu ile sosyal kaynakların kullanımı arasında bir ters orantı vardır. Dolayısıyla sosyal kaynaşma bir toplumun zenginleşmesi ve refaha ulaşması için hayatidir, devletler için ise üst politika hedefidir. (Berger-Schmitt, 2002, s. 404) Sosyal kaynaşma aidiyet duygularını pekiştirerek sosyal entegrasyona, sosyal entegrasyon ise toplumsal refaha doğrudan yansıyacaktır.

Sosyal kaynaşmayı Kanadalı bireyler arası paylaşılan moral değerler, topluma duyulan aidiyet, bir arada yaşama arzusu ve kapasitesi olarak değerlendiren Kanadalı araştırmacı Jane Jenson, sosyal kaynaşmanın eşit toplumun inşasında bir süreç olduğunu savunmuştur. (1998, ss. 4–5) Sosyal olarak kaynaşmış bir toplumda aidiyet, güven, sosyal içerme, katılım, meşruiyet gibi duygular pekişmiştir. Ve bu pozitif unsurlar, toplumdaki dışlanma, bireysel izolasyon, tepkisizlik vb. negatif tutumları da köreltmektedir. (Duman ve Alacahan, 2010, s. 108) Jenson'ın sosyal kaynaşma tanımı sosyal içerme/dışlanma gibi unsurları kavramla ilişkilendirmesi yönüyle önemli bir adım niteliğindedir.

Sosyal kaynaşma toplum içi iş birliği, dayanışma, güven gibi pozitif unsurlara dayanmaktadır. Fakat bu unsurların yanında bireylerin toplum ile ilişkisi kadar bireylerin devletle olan ilişkisi de önemlidir. Tam da bu noktada Chan vd. sosyal kaynaşmanın yalnızca bireylerin birbirine yardım etme isteği, birlikte yaşama arzusu gibi toplum psikolojisi ile değil aynı zamanda bu psikolojinin davranışlara yansımaları ile alakalı bir tanım geliştirmiştir. Buna göre sosyal kaynaşma yatay ve dikey boyutlara sahiptir. Yatay boyutunda toplumun birbiriyle kaynaşması ve uyumu söz konusu iken dikey boyutunda bireyin devletle olan kaynaşması ve uyumu söz konusudur. (2006, s. 294) Birbiriyle kaynaşmış olsa dahi siyasi/sosyal figürlere güven duymayan ve siyasi katılıma dahil olmayan; devletle kaynaşmamış bir toplum için sosyal kaynaşmanın tamamlanmasından bahsedilemeyecektir.

Bir diğer önemli tanımda da yine sosyal kaynaşmanın süreç olduğu öne çıkarılmıştır. Sosyal kaynaşmayı yaratan koşullar ve sosyal kaynaşmanın yarattığı sonuçlar ayrı şekilde kapsama alınarak bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Çünkü sosyal kaynaşma esasında siyasi program ve gereklilikler olmaktan ziyade sosyal

etkileşim ve etkinliktir. Dolayısıyla sonuçları ile ayrı şekilde, analitik olarak değerlendirilmelidir. Hatta öyle ki sosyal kaynaşma sözde/hayali (*quasi*) bir kavramdır. (Bernard, 2000, s. 2)

Bu çalışma, sosyal kaynaşmanın dayanışmaya dayalı bir uyum süreci olduğu kabulünden hareketle kavrama dair tanım önerisini şöyle yapacaktır;

“Sosyal kaynaşma, bir toplumda yaşayan kişileri sosyal etkileşim vasıtasıyla toplumun bireyi hâline getiren, bireyleştirerek özgürleştiren ve bu özgürlüğün sosyal ve ekonomik yansımalarını toplumun tamamına yaymayı hedefleyen bir sosyal uyum sürecidir. Sosyal kaynaşma, dayanışma unsurunun öğretisiyle önce toplum içi bireyler arası gelişmişlik farklarını nihayetinde ise bölgeler arası gelişmişlik farklarını en aza indirgeyen bir sosyal refah aracıdır.”

Sosyal Kaynaşmanın Unsurları

Sosyal kaynaşma bir önceki bölümde detaylı şekilde taranarak anlatıldığı üzere, birçok perspektiften farklı şekilde yorumlanabilen bir kavramdır. Bu farklı yaklaşımlar, kaynaşmanın boyutlarının da çeşitli olmasına aracılık etmektedir. Kavrama olan temel yaklaşım tarzı, unsurların ne olduğunu da belirleyen ana etkidir. Dolayısıyla sosyal kaynaşmanın unsur ve boyutları kavramın doğru tanımına dair de önemli bir temellendirmedir. Bu bölümde sosyal kaynaşma kavramına yönelik unsurlar taranacak, gruplandırılacak ve boyutları analiz edilecektir.

Unsurlara Dair Yönelimler

Öncelikle ifade etmek gerekir ki Durkheim’in sosyal kaynaşmaya yönelik tanımı üzerinden kavramın unsurlarının tartışılması sosyolojik boyutta konunun ele alınması bakımından önemlidir. Kavramın iktisadi boyutundan ziyade, birey ve toplum boyutundan bir dayanışma ve uyum süreci olarak sosyolojik açıdan yorumlanması kavramın unsurları hakkında önemli bir bakış açısı sağlamaktadır. Buna yönelik olarak, Durkheim’in mekanik ve organik dayanışma tanımını kullanan Gérard Duhaime vd. kaynaşmanın altı unsurunu, sivil topluma ve kurumlarına güven-aidiyet ve katılım ile sosyal sermayenin varlığı, demografik istikrar, maddi veya manevi destek arayışı ve erişimi ile sosyal içerme, istihdama katılma ile ekonomik içerme, yaşam standartlarından memnuniyet ile toplumun yaşam kalitesi ve buna paralel olarak bireysel yaşam kalitesi olarak sıralamıştır. (2004, s. 304)

Sosyal kaynaşmanın temel unsurunu sosyal sermaye³ olarak kabul eden birçok önemli yaklaşım vardır. Berger-Schmitt, sosyal kaynaşmayı amaç ve varılması gereken bir hedef olarak nitelemiş ve kavramın olmazsa olmaz unsuru olarak sosyal sermayeyi ifade etmiştir. (Berger-Schmitt, 2000, s. 7) Bir başka yaklaşıma göre ise sosyal kaynaşmanın üç ayrı unsuru vardır. Bu unsurlar başlıca, dışlanmanın olmaması, sosyal sermaye temeline ve grup aidiyetine dayalı bir toplum bilinci ve paylaşılan ortak değerlerdir. (Woolley, 2003, ss. 2-5) Sosyal kaynaşmayı birey bazlı ele alan Jenson ise bireyin toplumdaki konumuna göre unsur tanımlaması yapmıştır. Buna göre, sosyal kaynaşmanın unsurları; ait olma/izolasyon, içirme/dışlanma, katılım/ilgisizlik, tanınma/reddedilme ve meşruluk/gayrimeşruluktur. (1998, s. 29)

Kavramın unsur ve boyutlarına dair en kapsamlı ve belki de en önemli çalışma Chan vd. tarafından yapılmıştır. Sosyal kaynaşmayı, güven, aidiyet ve katılım psikolojisi ve bu psikolojinin davranışsal yansımaları ile tanımlayan Chan vd. kavramın yatay ve dikey boyutlarının unsurların belirlenmesinde önemli bir referans olacağını savunur. Sosyal kaynaşma yatay / dikey olarak iki boyuta ve sübjektif / objektif olmak üzere de iki unsura sahiptir. Chan vd. birbirleriyle kaynaşmış olsa dahi devletle kaynaşmayan bir toplumun sosyal kaynaşmayı sağlayamayacağını, insanların ruh hâllerinin ise toplum davranışlarına yansımakça sosyal kaynaşmanın sağlanamayacağını savunur. Bu noktada sübjektif unsur olarak kastedilen bireylerin psikolojik durumları iken dikey boyutta sosyal ve siyasi kurum ve kişilere duyulan güveni, yatay boyutta ise bireyler arası duyulan güven, aidiyet duygularını karşılamaktadır. Objektif unsur olarak kastedilen ise toplumsal duruma davranışsal yansımalar iken dikey boyutta sosyal hareketlilik ve sivil toplumun varlığı, yatay boyutta ise siyasete ve devlet yönetimine katılım gibi konuları karşılamaktadır. (2006, ss. 289-291) Sosyal kaynaşmanın genel kapsamda boyutları ikiye ayrılarak ifade edilebilir; birinci boyutta eşitsizliklerin giderilmesi ve ayrımların azaltılması söz konusu iken ikinci boyutta toplum içi sosyal etkileşim ve iletişimin sağlanması ve güçlendirilmesi söz konusudur. (Duman ve Alacahan, s. 109)

Sosyal kaynaşmanın sağlanması için bir vasıta görevi üstlenen bahsi geçen tüm bu unsurların yalnız başına düşünülmesi ve hedefe götürmesi

³ Sosyal sermaye kavramı, iktisadi bir özde olup bir toplumda güvenilen ve başvuru sivil toplum ve dayanışma kurumlarının varlığıdır. En yalın anlatımıyla toplumu oluşturan bireyler, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları arasındaki koordinasyonu kolaylaştıran, toplumun üretkenliğini artıran güven, norm ve iletişim ağının, ekonomik etkinliğe ve üretime yansımaları durumudur.

beklenemeyeceğinden unsurların tamamen dışarda ya da tümüyle tek başına içeride bırakılması mümkün değildir. Öyleyse sosyal kaynaşmaya dair paylaşılan doğal (ortak) unsurların ve değişken (algılanan) unsurların varlığından söz etmek mümkündür.

Sosyal Kaynaşmanın Doğal (Ortak) Unsurları

Sosyal kaynaşmayı tanımlamaya dair getirilen çeşitli yorumlar gibi unsurların belirlenmesinde de yaklaşımların önemi çok yüksektir. Sosyal kaynaşmaya bir sonuç olarak bakıldığı zaman unsurların genellikle yansılardan oluştuğunu, bir süreç ve hedef olarak bakıldığında ise unsurların etkileşimlerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu noktadan hareketle kaynaşmaya dair edinilen bakışın unsurların belirlenmesi noktasında ayırt edici olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal kaynaşmanın unsurları için yapılabilecek en kapsamlı yorum, unsurları doğal (ortak) unsurlar ve değişken (algılanan) unsurlar iki gruba ayırmak olacaktır.

Doğal (ortak) unsurlar, sosyal kaynaşmanın başarılı olmasına yönelik unsurların varlığını ifade eder. Bu kabul ile sosyal sermayenin varlığı, dayanışma, güven, kimlik/toplum aidiyeti doğal (ortak) unsurlar olarak sıralanabilir. Doğal (ortak) unsurlar, sosyal kaynaşmanın yorumlanmasında sıkça başvurulan değerler olup sosyal kaynaşmanın sağlanması noktasında zemin görevi görmektedir. Sosyal sermayenin olmadığı ya da sosyal sermayeye itibar olmayan bir toplumda, yaşam standardı, siyasi katılım vb. değerlerin ne kadar kaliteli hissedilebileceği tartışmalıdır. Kaldı ki sosyal sermaye öncelikle ‘sosyal ve politik katılım ve entegrasyon’ alanı açısından hayati bir kavramdır. (Berger-Schmitt, 2002, s. 418) Dayanışma, bir toplum için ortak arzuyu ve emeği simgeler. Toplumun uçları arasındaki yelpazeyi daraltan ve bir miktatıs görevi gören dayanışma, sosyal kaynaşma için öncül kavramlardandır. Dayanışma, toplumun ortak hareketini, birliğini ve sürekliliğini ifade eden önemli bir noktadır. (Sapançalı, 2005, s. 55) Hiçbir sosyal içerme ya da katılım, dayanışmanın olmadığı bir toplumda gerçekleşmez. Durkheim’e göre bir toplumun kaosa düşmesini engelleyen ve bir arada tutan, böylelikle bireylerin başarılı olmasını sağlayan şey dayanışmadır. (Giddens, 2013, s. 48) Güven duygusu ise, toplumda bireyin kendisini çaresiz ve yalnız hissetmemesidir. Güven duygusunun olmadığı ya da kaybolduğu bir toplumda sosyal etkileşimin seviyesi düşecek, bireyler arası iletişim azalacak ve toplumsal içerme yerini bireysel izolasyona bırakacaktır. Güven duygusunun olmadığı bir toplumda yaşayan birey, bireysel korunumunu sağlamak amacıyla daha fazla sermaye birikimi ve harcama yapacak, bu da kaynakların etkin kullanımına negatif yönde yansımacaktır. Güven duygusu ile ekonomik performans arasında doğru orantı söz konusudur. (Berger-Schmitt, 2002, s. 410) Ekonomik performansın etkinliği,

gelişmeyi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını kapatmayı hızlandıracaktır. Kimlik aidiyeti ise bireyin, içinde bulunduğu topluma duyduğu bağlı bulunma hissini ortak geçmiş ve/veya gelecek öğretisi ile, ortak bir amaca yönelme ve bu yönde kendisini toplumla hemhâl kabul etmesidir.

Sosyal Kaynaşmanın Değişken (Algılanan) Unsurları

Sosyal kaynaşmanın unsurları yaklaşımdan yaklaşıma önem ve öncelik sırasına göre değişebilir. Genel olarak ulaşmak istediği nokta, sosyal kaynaşmanın tam olarak sağlanması olsa da kimi unsurlar yaklaşım tarzının temelinde göre daha önemli hâl almaktadır. Bu noktada sosyal kaynaşmanın değişken (algılanan) unsurları olarak gruplandırılacak ardıl unsurlar olarak sıralamak ve incelemek mümkündür.

Değişken (algılanan) unsurlar, sosyal kaynaşmanın başarılı ve başarısız olduğu durumların incelemesiyle yapılan bir unsur değerlendirmesidir. Çünkü sosyal kaynaşma yalnızca pozitif unsurlar ile değil, negatif tamamlayıcılar ile tanımlanabilir. Çünkü bu olumsuzlukları gidermek de sosyal kaynaşmanın bir maksadıdır. (Jenson, s. 6) Sosyal içirme/dışlanma, ekonomik içirme/dışlanma, meşruluk/gayrimeşruluk, davranışsal yansımalar, katılım/ilgisizlik, yaşam kalitesi seviyesi olarak sıralanabilir. Sosyal içirme/dışlanma bireyin yaşadığı toplumla ilişkilerinin iyi olması, kendisini ve başkalarını toplumun üyesi birer birey olarak kabul etmesidir. Bireyler arası güven ve bağlılık duygusunun gelişerek, sosyal sermayeye yatırım yapmaları durumudur. (Oxoby, 2009, s. 1141) Aksi unsuru ise toplumdan soyutlanmayı ve kişinin kendisini toplum dışında konumlamasıdır. Ekonomik içirme piyasadaki fırsatlardan eşit derecede faydalanabilme, istihdama katılabilme, piyasaya girişte önüne birtakım sosyal engellerin koyulmamasıdır. (Jenson, s. 24) Aksi unsuru piyasadaki girişim ve istihdam imkânlarından kısıtlanmak ya da tamamen dışarıda tutulmaktır. Meşruluk, toplum içinde yaşanacak huzursuzluklar veya anlaşmazlıkların sosyal kurumlar arabuluculuğu ile çözülmesidir. Aksi unsuru ise toplumda anlaşmazlıkların sulh ile çözülemeyerek infiale ulaşmasıdır. Davranışsal yansıma unsuru ise, toplum psikolojisinin bireye davranışsal olarak yansımaları durumudur. Bu yansıma pozitif ya da negatif şekillenebilmektedir. Davranışa yansımayan psikoloji, ölçülebilir bir sosyal kaynaşmayı engeller. (Chan vd., s. 294) Katılım unsuru, bireyin topluma kendisini ait hissetmesi ile birlikte daha iyi yönetim adına yönetime ve siyasi aktifliğe dahil olmasıdır. Aksi unsuru ise, bireyin toplumsal gündemden uzaklaşarak sorunlara karşı ilgisizleşme hâlidir. Yaşam kalitesi ise bireyin içinde bulunduğu durumundan duyduğu memnuniyet ve güvence hâlini ifade eder. (Duhaim vd., s. 302)

Sosyal kaynaşma kavramının net bir tanımı üzerinde birleşilememesi, unsurlarının da aynı muğlaklıkla ifade ediliyor olması Bernard'ın sosyal kaynaşmayı yarı bir kavram olarak çeşitli durum ve koşullara uyarlanabilir hayali (*quasi*) bir kavram olduğu tezini güçlendirmektedir. İfade etmek gerekir ki sosyal kaynaşmanın unsurlarını tam da bu sebeple, doğal unsurlar ve değişken unsurlar olarak gruplara ayırmak kaynaşmaya dair analizi kolaylaştırarak, kaynaşma düzeyini ölçümleyebilmek adına faydalı olacaktır.

Tablo 1: Sosyal Kaynaşmanın Unsurları

Doğal (Ortak) Unsurlar	Değişken (Algılanan) Unsurlar
-Sosyal Sermayenin Varlığı	-Sosyal İçerme/Dışlanma
-Dayanışma	-Ekonomik İçerme/Dışlanma
-Güven	-Meşruluk/Gayrimeşruluk
-Kimlik/Toplum Aidiyeti	-Davranışsal Yansıma
	-Katılım/Kayıtsızlık
	-Yaşam Kalitesi

Kaynak: Tablo I, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sosyal kaynaşma kimi yaklaşımlarca süreç, kimi yaklaşımlarca neden, kimi yaklaşımlarca da sonuç olarak yorumlansa da sosyal kaynaşmanın unsurları temel olarak birbiri ile hemhâldir. Çünkü ister süreç ister neden isterse sonuç olsun, sosyal kaynaşmanın sağlanması için gereken unsurlar birbirinin ya öncülüdür ya da ardıdır. Örneğin hiçbir yaklaşım tamamıyla dayanışma unsurunu reddederek yalnız bir unsura bağlı kalmak suretiyle sosyal kaynaşmayı açıklayamaz. Öyleyse söyleyebiliriz ki sosyal kaynaşmanın gerçekleşebilmesi için yalnızca önem atfedilen unsurlar değişmektedir. Bu noktada sosyal kaynaşmanın doğal (ortak) unsurları ve değişken (algılanan) unsurları ortaya çıkmaktadır.

SOSYAL KAYNAŞMANIN GEREKÇELERİ VE ETKİLERİ

İnsan, sosyal bir varlık olmasından dolayı iletişim ve etkileşime ihtiyaç duyar. İnsan eli ile oluşturulan hiçbir şey, salt bir başına yaratılan gerçeklikler değildir. İnsanlar topluma, toplumlar ise uyuma ihtiyaç duyar. Kişinin, yaşadığı toplumla barışık olarak hayatını sürdürmesi bireysel başarıyı, bireysel başarının ise kitlelere sirayet etmesi huzuru ve refahı sağlayacaktır. Kaldı ki yaşadığımız dünya, gelir farklılıklarının giderek arttığı, zengin ve yoksul arası uçurumların giderek enginleştiği dolayısıyla makasın uçları arası mesafelerin uzaklaştığı bir yapıdadır. Neo-liberal dünyanın yarattığı bireyseldi düzen ve doğal olarak oluşan haz toplumları iletişim ve etkileşimi köreltmış, dolayısıyla dayanışma ruhu zedelenmiştir. Zengin, daha da zenginleşirken, yoksul giderek daha da

yoksullaşmıştır. Bu hâliyle sosyal kaynaşma esasen neo-liberal anlatının bir antitezi, sistemik bir eleştirisidir.

Bu bölümde, sosyal kaynaşmanın gerekçe ve etkilerine yer verilecektir. Öncelikle sosyal kaynaşmaya neden ihtiyaç duyulduğu konusu tartışılarak gerekçeleri analiz edilecektir. Daha sonra sosyal kaynaşmanın yarattığı ve/veya yaratabileceği etkiler üzerinde durularak sosyal kaynaşmanın önemi teorik olarak ortaya konmaya çalışılacaktır.

Neden Sosyal Kaynaşma?

Sosyal kaynaşma, ekseriyetle toplumu ve siyaseti ilgilendiren yapısıyla daha çok sosyologların ve siyaset bilimcilerin yorumladığı bir kavram olmuştur. Fakat uzun zaman bu kavram ihmal edilmiş ve bakir bir alan olarak kalmıştır. Neo-liberal dünyada sınırların ortadan kalkması, göç hareketlerinin kolaylaşmış farklı kültürlerin birbirine mesafesiz olarak yaklaşması ile artan farklılıklar, süreç içerisinde ayrılmaya, bireysel izolasyona ve dışlanmalara neden olmuştur. Toplumdan dışlanma ve bireysel izolasyon durumu istihdam ve fırsatlar üzerindeki erişimi kısıtlamakta ve toplum içi eşitsizlikler artarak dengesizlikler yaşanmaya başlamıştır.

Artan yoksulluk, işsizlik ve geleceğe dair umudun kaybolması gibi olumsuz durumların yanında ulusal kimliklerin değerini yitirmesi farklılık siyasetinin güç kazanarak toplum için tolerans ve hoşgörünün azalması günümüz sorunlarının en önemlilerindedir. (Duman ve Alacahan, s. 104) Farklılıkların, küreselleşmenin ve göç hareketlerinin artması ile birlikte var olan sorunlar daha da görünür hâle gelmiş, toplumlar hibritleşmeye başlamıştır. Sosyal kaynaşmanın bir politika hedefi ya da tartışılması/uygulanması gereken bir alan olarak ortaya çıkmasında temel bazı nedenler vardır. Başlıca, sosyal kaynaşmanın politik istikrarı ve demokratik güvenliği güvence altına almasıdır. Çünkü dengesiz şekilde dağılmış veya bölünmüş toplumlar politik ve ekonomik istikrarı dolayısıyla da sosyal kaynaşmayı sağlayamazlar. İkinci olarak sosyal kaynaşma, sosyal refahı ve zenginliği sağlayan; ekonomik büyümenin en önemli vasıtalarından birisidir. Son olarak, toplumsal bağları, dayanışma kültürünün düşük, dışlanmaların ise yüksek olduğu toplumlarda kamu kaynakları daha fazla tüketilir, sosyal sermayeye daha fazla başvurulur ve kaynakların etkin kullanımı körelir. (Berger-Schmitt, 2002, s. 404) Tam da bu noktada sosyal kaynaşma, toplum içi dengeyi sağlayacak gelir adaletsizliklerini en aza indirgeyecek aynı zamanda da toplumsal ilişkileri canlandırarak sosyal sermayeyi kuvvetlendirecek önemli bir çaba konumundadır. Bir diğer yandan birey ve toplum için önemli olan özgürlük, eşitlik ve dayanışma gibi kavramların birbirleriyle çatıştığı noktaları sosyal kaynaşma dengeleyecek, örneğin piyasanın

sonsuz özgürlüğü karşısında gelir dağılımını dayanışma ve eşitlik temelinde toplum için yeni bir dengeye oturtacaktır. (Duman ve Alacahan, s. 104)

Sosyal kaynaşma kavramı, eşitlik ve dayanışma özünde toplumun birbiriyle ve devletle uyum içinde yaşamasını sağladığı için devletler ve toplumlar için öncelikli bir alan olmuştur. Dolayısıyla sosyal kaynaşmanın gerekçeleri toplum içi iletişim ve etkileşimi sağlamak suretiyle ekonomik düzensizlik ve dengesizlikleri gidermektir. Öyle ki Alman *Bertelsmann Stiftung* kurumu tarafından yapılan bir araştırmada sosyal kaynaşmanın tartışabilmesi ve uygulamaya konulabilmesi için toplumda yoksulluk ve eşitsizliğin olması gerektiği ifade edilmiştir. (Dragolov, Ignác, Lorenz, Delhey ve Boehnke, 2013, s. 48)

Sosyal Kaynaşmanın Etkileri

Küreselleşme, bir sonucu olarak oluşan eşitsiz ve bozuk gelir dağılımlarının olduğu toplumlar yaratmıştır. Fakat küreselleşmenin tek etkisi bu değildir. Küreselleşme, ülkeler arası adaletsiz dağılımı giderek artıracak ve gelişmişlik farklarını derinleştirecektir. Bir diğer taraftan dünya ekonomisinin giderek mesafeleri kaldırmasıyla ülkelerin kendi bölgeleri arasında da eşitsizlikleri perçinleyecektir. Son olarak ise zaten ücretlerin düşük olduğu ülkelerde ücretlerin daha da azalmasına ve istihdam imkânlarının daralmasına neden olacaktır. (Erdut, 2003, ss. 19–20) Sosyal kaynaşma ise ekonomiler ve toplumlar üzerindeki bu adaletsiz dağılımları ve negatif yansımaları en aza indirmek için bir süreç inşa edecektir.

Başarılı bir şekilde sosyal kaynaşmayı sağlamış toplumlarda sosyal refahın, gönencin ve zenginliğin artması beklenir. Çünkü sosyal olarak kaynaşmış toplumlar, dayanışma kültürünü özümsemiş, yoksul ve zengin arası gelişmişlik farklarını en aza indirmiş ve böylece sosyal etkileşim seviyesinin en üst seviyesini yakalamıştır. Böyle bir toplumda, güven duygusu gelişmiş olacağından sosyal sermaye, kamu kaynakları tüketilmeyecek bu da refah etkisi olarak yansıyacaktır. Keza bir ülkede sosyal kaynaşma ne kadar kuvvetli ise, gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) o kadar yüksek olmaktadır. Sosyal kaynaşma seviyesi yüksek olan ülkelerden Yeni Zelanda, Danimarka'nın GSYİH seviyeleri buna en güçlü örnektir. Ayrıca eşitsizliğin yüksek olduğu toplumlarda sosyal kaynaşma seviyesinin düşük, yenilikçi toplumlarda ise kaynaşma seviyesinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ve sosyal kaynaşma, yaşam kalitesi memnuniyetini de olumlu etkilemektedir. (Dragolov vd., s. 40)

Sosyal kaynaşma, başarılı sağlandığı takdirde ülkelerin ve toplumların refah seviyeleri ve yaşam kalitelerine karşı olumlu bir seyir yaratmaktadır. Kaldı ki sosyal kaynaşma yalnızca ekonomik anlamda değil, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin kalitesi ve erişim düzeyinde ayrıca iyi yönetimde olumlu etkilere sahiptir. (Stanley, s. 5) Gelişmişlik ile paralellik gösteren sosyal kaynaşma, durağanlık ve gerileme ile

ters orantılıdır. Bir toplum, etkileşimi ne kadar yüksek seviyede birbirleri ve devlet ile uyumlu hareket ederse gelişmişlik düzeylerini o denli birbirine yaklaştıracaktır. Çünkü sosyal kaynaşma, yeni bir sermaye yaratmaksızın var olan sermayenin adil bölüşümünü sağlayacak, böylelikle kaynakların etkin kullanımını da sağlayacaktır. Öte yandan sosyal kaynaşma kavramı, sosyal meselelere eğilmek için yeni ve tarafsız bir pencere de olmakta, bu bağlamda toplumların birlikte yaşama kapasitesini ve isteğini adalet temelinde ele almaktadır. (Duman ve Alacahan, s. 123) Sosyal kaynaşmanın etkileri üzerinde bir diğer olumlu etki toplumda dezavantajlı konumda olan kadınların sürdürülebilir geçim kaynakları yaratmasında, özel mülk edinmelerini, böylece kendilerini daha eşit ve güvende hissetmelerini sağlamasıdır. (OECD, 2012, s. 217) Sosyal kaynaşmayı başarıyla uygulamış toplumların daha uyumlu ve işlevsel kurumlar kurduklarını ve bunun ekonomileri üzerinde olumlu büyüme etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. (Ritzen vd., 2000, s. 17) Dolayısıyla başarıyla uygulanan bir sosyal kaynaşmanın devletler, toplumlar ve bireyler üzerinde dengeleyici, geliştirici ve refah artırıcı olumlu edimler sağladığını ifade edebiliriz.

AVRUPA BİRLİĞİ VE SOSYAL KAYNAŞMA

Avrupa Birliği, uzun yıllar savaşın ve güç mücadelelerinin hüküm sürdüğü Avrupa coğrafyasındaki giderek yoksullaşmış Avrupalı devletleri ve milletleri barış çatısı altında bir araya getirme amacıyla kurulmuştur. Birlik, ekonomik iş birliği temelinde başlayarak siyasi bir entegrasyonu hedeflemiş, kıtada barışı ve gönenci yaratıp sürdürmeyi şiar edinmiştir. Avrupalı devletlerin bir araya gelmesi ideali yeni bir proje değilse de savaş koşullarıyla ekonomileri dağılmış ve yoksullaşmış olmaları bu proje için bir zemin yaratmıştır. Öyle ki 1949 yılında Amerikalı bürokrat Walt Rostow, Avrupa'da ortaya koyulan çabanın demokratik şekilde müzakere edilmiş, ekonomik birliğe giden uzun yolda atılan en gerçekçi adım olduğunu söylemiştir. (Dinan, 2008, s. 47)

Bu bölümde Avrupa Birliği'nin sosyal kaynaşma alanına yönelik yaklaşım ve uygulamaları incelenecektir. Öncelikle, sosyal kaynaşma alanında başı çeken Kanada, Fransa, OECD vb. diğer uluslararası otoritelerin yaklaşımları ortaya konacak, ardından Avrupa Birliği'nde sosyal kaynaşmanın tarihi ve uygulamalarına yer verilecektir. Son olarak, sosyal kaynaşma alanı ile bağlantılı olarak Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları incelenecek ve alana dair etkileri analiz edilecektir.

Uluslararası Otoritelerin Sosyal Kaynaşma Yaklaşımları

Sosyal kaynaşmanın iktisadi boyutu en az toplumsal ve sosyal boyutu kadar önemli bir konumdur. Özellikle de son çeyrek asırda hızlanan küreselleşme ve getirdiği ekonomik sonuçlar dolayısıyla da gerek uluslararası kuruluşların gerekse de hükümetlerin ilgi alanı hâline gelmiştir. Bu noktada özellikle Kanada hükümeti ile başlayan öncü çalışmalar, Fransa ve Avrupa Birliği ile devam etmiş, OECD, Dünya Bankası vb. kuruluşlarca da takip eden çalışmalar yapılmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'yı yeniden imar ve kalkındırmayı amaçlayan Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası, Soğuk Savaş süreciyle birlikte bu amacı bir kenara bırakarak komünizm tehlikesine karşı dünyada serbest piyasa ekonomilerini korumaya odaklanmıştır. (Küçük, 2020, s. 477) Dünya genelinde yoksulluğu azaltmak ve refahı yaymak amacıyla ülkelere faizsiz ya da düşük faizli kredi desteği sunan Dünya Bankası, ülkelerin sürdürülebilir bir ekonomiyi tesis etmelerine imkân ve zemin yaratır yaratır. Dolayısıyla sosyal kaynaşma, Dünya Bankası için önemli bir dengeleme aracıdır. Ülkelerin küresel ekonomiyi rekabet edebilmeleri için sosyal kaynaşmanın hayati bir rolünün olduğunu savunan Dünya Bankası, sosyal kaynaşmayı bir ülke ya da bölge toplumunun değişim için yeni bir iklim yaratırken gösterdikleri iş birliği arzusu ve kabiliyet olarak tanımlamaktadır. (Ritzen ve Woolcock, 2000, s. 9)

Küresel finans ve piyasalar üzerinde ekonomik gözetim ve finansal yardım yapan Uluslararası Para Fonu (IMF) bir başka ilgili ekonomik kurumdur. IMF, sosyal kaynaşmanın sosyal sermaye ve kamu kaynakları üzerindeki olumlu etkisinin üzerinde durmaktadır. Devletler, şayet eğitim, sağlık, refah programları gibi konularda kesintiler yaparsa zaten yoksul olan bireyler kendilerini korumakta daha fazla zorlanacaktır. Bu durum sosyal uyumu azaltarak hükümetler için önce politik nihayetindeyse ekonomik problemler ve sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla bu tarz kesintilerin sonucu devletlere daha pahalıya mâl olmaktadır. (Bird ve Rowlands, 2003, s. 126) Bu hâliyle sosyal kaynaşmanın başarıyla tesis edilmesi, devletler için önemli bir tasarruf iklimi de yaratacaktır.

Bir başka önemli ekonomik kurum olan OECD ise sosyal kaynaşmayı oldukça önemsemekte ve alana dair önemli çalışmalar yapmaktadır. OECD, kavramın daha çok maddi ve ekonomik boyutuna odaklansa da bir bütün olarak toplumdaki tüm bireylerin refahı için çalışan, dışlanmaların yaşanmadığı ve aidiyet, güven hislerinin yüksek olduğu imkânların yukarı doğru esnek olduğu toplumların sosyal olarak kaynaşmış olduğunu kabul eder. (Sümer, 2017, s. 38) OECD, sosyal kaynaşmayı aidiyet, aktif katılım, güven, hareketlilik vb. ilkeleri barındırmasının yanında ülkelerin gelişmişlik düzeyleri için önemli bir referans olacağını savunurken, bu kavramı adil dağılım için bir vasıta olarak yorumlamaktadır. Bir

diğer önemli atılım noktası ise daha kararlı bir sosyal kaynaşma gündemi için gelişmiş ülkelerden daha az gelişmiş ülkelere doğru kaynak aktarımı önerisidir. Oluşturulan politikalar ile sosyal kaynaşma bir toplumda gelir dağılımında adaleti sağlamalı, sosyal hareketliliği artırmalı ve temel hizmetlere erişimi daha kolay hâle getirmelidir. (OECD, s. 28)

Sosyal kaynaşma alanında ulusal hükümetler düzeyinde öncü çalışmalar yapan Kanada ise, sosyal kaynaşmayı bir süreç olarak ele almaktadır. Bu süreç içerisinde Kanadalıların fırsatta, hizmette eşitlik temelinde bir araya gelerek, güven, umut ve ortak değerler paydasında bir toplum oluşturacağını kabul eder. Kanada için sosyal kaynaşma, çok kültürlülük hedefine yönelik ortak bir mensubiyet hissi yaratarak vatandaşlar arası saygı ve sosyal yaşama katılım sürecidir. (Duman ve Alacahan, s. 106) Bu hâli ile sosyal kaynaşma, “sürekli geliştirme süreci” olarak bir arada yaşama arzusu ve kapasitesi olarak tanımlanmıştır. (Jenson, s. 5) Kanada hükümeti henüz 1996 yılında kurduğu Sosyal Kaynaşma Ağı ile bu alandaki en önemli girişime imza atmıştır. Bu girişim ile Kanada, sosyal kaynaşma alanında yapılan araştırmaları, uygulamaları ve süreçleri desteklemektedir. (Sümer, 2017, s. 37) 1996 yılından bu yana hâlen dahi faaliyet gösteren Kanada Sosyal Kaynaşma Ağı, uluslararası düzeyde en önemli sosyal kaynaşma girişimidir.

Avrupa’da ise Fransa, sosyal kaynaşma alanında ilk ciddi adımların atıldığı ülkedir. Bu anlamda Fransa Avrupa Birliği içerisinde öncü güç olmuştur. Gelgelelim bu kavramın öncelikle Fransa’da tartışılmış olması şaşırtıcı değildir. Keza Fransa, kozmopolit toplum yapısıyla birlikte farklı ırk ve kültürden bireylerin bir arada yaşadığı bir ülkedir. Öyle ki tam da sosyal kaynaşma alanında Kanada’da başlayan girişimlerden sonra hareketlenen süreçler tartışılırken 1997 yılında Fransız siyasetçi Jean-Pierre Chevènement göçmenlerin topluma entegrasyonu ile alakalı şöyle demiştir; “Yabancılardan bahsediyorsanız, Fransa’dan bahsediyorsunuz demektir...”. (Yardım, 2017, s. 118) Kaldı ki Fransız Devrimi’nin ve Fransa’nın simgeleşmiş sloganı olan “Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik” şiarı da sosyal kaynaşmanın ve toplum uyumunun bir anlatımıdır. Dolayısıyla, kavramın Fransa’da tartışılarak Avrupa Birliği gündemine taşınması gayet olağan ve beklenesidir. Fransa sosyal kaynaşmayı, bireylerin topluma ait olduklarını ve kendilerini bir toplum üyesi olarak hissettikleri sosyal süreç olarak tanımlamıştır. (Jenson, s. 4) Hazırladıkları ve Avrupa Birliği’ne sundukları “Sosyal Kaynaşma Planı” işsizlik, dışlanma vb. konularla mücadele ederken bireyler arası eşit fırsatlar yaratma amacındaki referans belgelerden birisi olmuştur. (Sümer, 2017, s. 37)

Avrupa Birliği'nde Sosyal Kaynaşma

Ekonomik iş birliği temelinde başlayan Avrupa Birliği projesinin esas amacı Avrupalı devletlerin ve ulusların refah seviyesini yükseltmek olduğu için buna yönelik geliştirilecek temel politikanın mantığı bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması olmuştur. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi için en önemli adım ise sosyal kaynaşmanın sağlanmasıdır. Gerek kuruluş felsefesi açısından gerekse de kıtanın güncel sosyo-ekonomik gerçekleri açısından ele alındığında sosyal kaynaşma, Avrupa Birliği gündeminin başını çekmektedir. (Sümer, 2017, s. 38) Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Avrupa Birliği'nin sosyal kaynaşmaya dair kabul ettiği tanım, yaklaşım perspektifi ve kronolojik olarak kaydedilen aşamaları anlatılacaktır. Ardından sosyal kaynaşmanın Birlik içerisinde tam anlamıyla tesis edilebilmesinin önündeki kimi engeller irdelenecek, nihayetindeyse Birliğin sosyal kaynaşma düzeyi analiz edilecektir.

Yaklaşım ve Tarihçe

Öncelikle söylemek gerekir ki Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı iktisadi özde ve dayanışma temelinde ele almaktadır. Sosyal kaynaşmayı ulus üstü düzeyde uygulamayı amaçlayan Avrupa Birliği, üyelerini ulusal düzeylerde de uygulamalara teşvik etmektedir. Bu yönüyle Avrupa Birliği, alana dair ulusal ve ulus üstü düzeylerdeki çabası ile dünyadaki tek örnek konumundadır. Avrupa Birliği, üye devletler ve bölgeler arasında gelişmişlik farklarının azaltılması, refah seviyelerinin yakınlaştırılması ve dengeli bir kalkınmanın tesis edilebilmesi için sosyal kaynaşmayı temel amaç olarak belirlemiştir. Ne var ki Avrupa Birliği, kuruluşunda ekonomik bir bütünleşmeyi öngördüğü için sosyal politikaları ilk olarak ekonomik politikalara entegre şekilde ele almıştır. (Sapancalı, s. 60) Fakat zamanla, hazırlanan Komisyon raporlarınca sosyal kaynaşmanın varlığına, sürdürülebilirliğine ve olası etkilerine dair analizler ortaya konmuş ve özgül bir değer kazanmıştır.

Avrupa Birliği'nde sosyal kaynaşmanın aşama aşama kendisini hissettirdiğini ve zamanla somutlaştığını söyleyebiliriz. Kuruluş sürecinde savunulan Yurttaşlar Avrupası idealiyle federal bir çatı altında Avrupalı kimliğinin oluşturulması ve Avrupalıların bu mensubiyet ile ortak his ve ortak gelecek hedefinde buluşmaları planlanmıştır. Bu noktada kurgulanan bu federal planın amacı politikada ve kültürde bütünleşmiş modern ve tek bir Avrupa toplumunu yaratmaktır. (Bekar, 2015, s. 156) Her ne kadar resmî belgelerde daha sonraları yer almaya başlasa da esasen sosyal kaynaşma Avrupa Birliği'nde her zaman canlı bir bellek olmuştur. Roma Antlaşması'nda bir program dahilinde, sistematik bir sosyal kaynaşma alanından bahsedilemese de üyeler arası iş birliğinin bu tandansta teşvik edildiği söylenebilir. (Gençler ve Şenocak, 2009, s. 188) Roma Antlaşması'nın ve sonraki kurucu antlaşmaların sosyal politika ve sosyal kaynaşma alanında gelişmeye

açık ve esnek bir alan yarattığını söylemek zor olsa da 1986 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi bu alandaki en önemli revizyon olmuştur. Roma Antlaşması ve daha önceki kurucu antlaşmalara ilk kez ciddi ve kapsamlı bir revizyon getiren Senet, yalnızca iç pazarın ‘Tek Pazar’ olarak nitelenmesi bakımından değil, Avrupa’da oluşturulacak bir sosyal politika gündemi için de önemli adımların atıldığı bir aşama niteliğindedir. Senedin XXIII. maddesi ile Roma Antlaşması’na “Ekonomik ve Sosyal Uyum” başlığı eklenmiştir. (Dinan, 2005, s. 407) Bu, Avrupa Birliği’nin sosyal kaynaşma alanına dair attığı ilk önemli ve resmi adım da denilebilir. Tek Avrupa Senedi ile birlikte Topluluğun sosyal politika alanındaki yetkileri kısıtlı da olsa genişletilmiştir. Bu bağlamda bir diğer önemli adım ise dönemin Komisyon Başkanı Jacques Delors tarafından desteklenen ve Komisyonca talep edilen “Çalışanların Temel Haklarına İlişkin Topluluk Sosyal Şartı”, Ekonomik ve Sosyal Komite tarafından hazırlanmasıdır. Hazırlanan raporda “Avrupa Sosyal Modelinin” hukuki güvence altına alınması önerilirken, Topluluğun bir sosyal boyut oluşturması gerektiği ifade edilmiştir. Komisyon, bu rapora dayanarak “Sosyal Şartı” hazırlamış, Şartla birlikte sosyal koruma, adil ücret, toplu pazarlık, kadın-erkek eşitliği vb. birçok sosyal hak kazanımı sağlanmıştır. (Gençler ve Şenocak, s. 203) Bu yönüyle Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı bir program olarak direkt resmîyete koymamış olsa da uygulama alanlarında önemli bir yönelim başlatmıştır. Ek olarak Avrupa’da ekonomik büyümeyi ve uyumlu kalkınmanın sağlanması amacına yönelik, 1988 yılında kaynaşma politikasına ayrılan dev bütçe, tarım sektöründen sonra en fazla pay ayrılan alan olmuştur. (Mercül, 2012, s. 104) Bununla birlikte Delors, sosyal uyumun yalnızca parayla sağlanamayacağını, bölgeler arası dengesizlik ve eşitsizliklerin giderilebilmesi için ortak bir isteğin olması gerektiğini ifade etmiştir. (Delors, 1989, s. 11)

Avrupa Birliği, alana yönelik ilk resmî adımını 1992 yılında Maastricht Antlaşması ile sosyal kaynaşmayı da kapsamına dahil ederek atmıştır. 1994 yılında kurulan Kaynaşma Fonu’na 2008 Lizbon Antlaşması ile ‘bölgesel kaynaşma boyutu’ da eklemiştir. Dolayısıyla sosyal kaynaşma 2007 yılında Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA)’da da yer bulmuştur. (Sümer, 2017, s. 38) Avrupa Birliği, kaynaşma politikasını birtakım fonların aracılığıyla finanse etmektedir. Ülkeler ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmek üzere finanse edilen bu fonlar, başta Avrupa Sosyal Fonu olmak üzere Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Kaynaşma Fonu’dur.

Güncel Görünüm ve Kaynaşma Düzeyi

Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı sağlayabilmek ve dengesizlikleri en aza indirgeyebilmek amacıyla sürekli olarak çalışmalar yapmakta ve yeni hedefler

belirlemektedir. İlk olarak 2000 yılında gerçekleştirilen Lizbon Zirvesi ile oluşturulan Lizbon Stratejisi'nden bu yana, kaynaşmış bir Avrupa toplumu hedefiyle sosyal kaynaşma ana güzergâh olarak çizilmiştir. Önceleri eşitsizlik ve dışlanmaların giderilmesi odağında bir sosyal kaynaşma yaklaşımı benimsemiş olan Avrupa Birliği, 2004 yılına gelindiğinde bu stratejisini yenilemiş ve bazı yeni kurucu unsurlar belirlemiştir. Bu unsurlar bireylerin refahının güvence altına alınması, tüm haklara adil erişim, ayrımcılığın önlenmesi, bireysel gelişim, insan onuru ve toplum yaşamına katılım hakkı olarak sıralanabilir. (European Commission, 2004, s. 20) Lizbon Zirvesi'nin hemen ardından Avrupa Konseyi tarafından Sosyal Koruma Komitesi kurulmuş ve Komite sosyal dışlanmalarının gözlemlenmesi ve işbu göstergelerinin geliştirilmesi üzerine görevlendirilmiştir. (Duman ve Alacahan, 2010, s. 110)

Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı dinamik bir süreç olarak çok boyutlu bir kapsamda ele almaktadır. Bu bağlamda Avrupa Birliği gerek ırkçılık gerek asimilasyon gerekse toplumdan dışlanma ile mücadelede sosyal kaynaşmanın önemli işlevleri olduğunu ve ulusal düzeyde hükümetlerce de sosyal kaynaşmayı sağlamak adına aktif politikalar sergilenmesi gerektiğini savunmaktadır. (Duman vd., 2012, s. 6) Gelineen noktada Avrupa Birliği, 2014-2020 dönemi için kaynaşma politikasına 351.8 Milyar Euro ayırmıştır. Bu hâli ile bütçe, kaynaşmaya dair ayrılan en yüksek rakamlı bütçelerden birisi olmuştur. Kaynaşma politikası, Avrupa Birliği'nin 2020 Stratejisi hedefleri ile uyumlu şekilde sosyal kaynaşmayı ve gelişmeyi desteklemeye devam etmektedir. (EUR-Lex, 2020)

Toplumsal huzurun tesisi sosyal kaynaşmanın sağlanması ve sürdürülebilmesi için hayatidir. Zira eşitsizliklerin artarak huzursuzluğun yayıldığı bir bölgede ekonomik kalkınmayı temin etmek mümkün değildir. Bu noktada istihdama erişim kilit öneme sahiptir. Çünkü çalışma çağındaki kişiler için makul bir süre içerisinde iş bulmak her zaman sosyal kaynaşmayı kuvvetlendirecek bir sosyal içerme verisidir. Bu noktada Avrupa Birliği'nin Avrupalılara geniş istihdam ve iyi ücret imkânları sağlıyor olması çok önemlidir. Ekonomik olarak kendisini rahat ve güvende hissetmeyen hiçbir birey toplumla barışık olamayacak dolayısıyla da Avrupa entegrasyonuna dair bir inanç besleyemeyecektir. Bu nedenle yoksullukla mücadele hem sosyal kaynaşmanın sağlanması hem de Avrupa entegrasyonun sürdürülebilmesi için çok önemlidir. İşsizlik, sosyal dışlanmanın ve bireysel izolasyonun en temel kaynağı olarak, uzun süreli işsiz kalan yani toplumdan soyutlanan insanların çoğalması bu grubu giderek genişletecektir. İşsizlik birçok bölge ve ülkede en önemli sosyal dışlanma nedenidir. Uzun süreli işsizlikler bireyde güvensizlik, yeteneklerde körelme ve sosyal ilişkilerde kopukluk gibi sonuçlar doğurur. (Sapançalı, s. 74) Dolayısıyla sosyal kaynaşmayı analiz edebilmek için işsizlik önemli bir göstergedir. Dünyadaki en büyük ekonomik ve sosyal sorun olan

işsizlik konusu, Avrupa Birliği için de en önemli gündemlerdendir. Avrupa Birliği'nde işsizlik oranları 2002 yılında %7,7, 2003 yılında %8,1 iken on yeni üyenin katılması ile birlikte 2004 yılındaki son oran %9,1'e ulaşmıştır. 2005 yılında artan işsizlik ile oran 9,3'e ulaşmış, 2006 ve 2007 yıllarında kademeli olarak önce %8,1'e ardından da %7,2'ye gerilemiştir. 2008 Küresel Finans Krizi'nin de etkileri ile yeniden %7,9 seviyesine yükselen işsizlik oranı tam beş yıl boyunca giderek artmıştır. 2009 yılında %9,7, 2010 yılında %9,8, 2011 yılında %10,3, 2012 yılında ise %11,3 olarak oluşmuştur. 2013 yılı itibariyle yeniden düşme eğilimine giren işsizlik oranları önce %11,2'ye, 2014'te %10,5'e düşmüş 2015 yılında tam dört yıl sonra yeniden tek haneli oranlara gerileyerek %9,6 olmuştur. İşsizlik, 2016 yılında %8,7, 2017 yılında %7,7, 2018 yılında %7,0, 2019 yılında ise %6,5'e gerilemiştir. 2020 yılında patlak veren küresel COVID-19 krizi ile işsizlik yeniden yükselme eğilimine girmiştir. Ekim ayında yayımlanan güncel verilere göre Mart ayında %6,6 olarak oluşan işsizlik Ağustos ayına gelindiğinde Euro bölgesinde %8,1'e Avrupa Birliği genelinde ise %7,4'e yükselmiştir. (Eurostat, 2020) İşsizlik her ne kadar %10-11 seviyelerinden %6 ila 8 civarı oranlara düşmüş olsa da Avrupa Birliği'nin kuruluş hedefi ve misyonu açısından bu veri hâlen kabul edilebilir değildir. Özellikle 2004 Büyük Genişlemesi sonrası Birliğe dahil olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin, Sovyet etkisi altındaki kapalı ekonomiler oldukları ve gelişmişlik seviyelerinin diğer Batı ve Kuzey Avrupa ülkeleri ile çok derin olduğunu da eklemek gerekir. Dolayısıyla gönenci artırmak ve sürdürmek, refahı tesis etmek ve bu bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmak amacındaki Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı tesis edebilmek öncelikle Avrupalı yurttaşların istihdam ve gelir imkânlarını temin etmeli, daha kaliteli ve erişilebilir hâle getirmelidir. Bir diğer yandan, Avrupa'nın son yıllarda yaşadığı krizler de sosyal kaynaşmanın sağlanmasına yönelik negatif etkenlerdendir. 2008 Krizi ile başlayan süreç, Suriye Göç Krizi, COVID-19 küresel pandemisi vb. durumlar ile devam etmiştir. Ayrıca son yıllarda etkisi altına alan aşırı sağ ve popülizm, toplumsal uyumu bozan en önemli etkenlerden birisi olmuştur. Ulusal kimlikleri önceleyen ve Avrupa Birliği'nin ulus üstü yapısına, bütçesine karşı argümanları politik hedef tahtasına oturtmalarıdır. Zira işsizlik, yoksulluk, adaletsizlik ve gelişmişlik farkları arttıkça vatandaşlar bu partilere daha çok itibar etmekte ve dolayısıyla hem toplumla hem Avrupa Birliği ile aralarındaki mesafe artmaktadır. Örneğin, 2014'te Yunanistan'da %62,5, İspanya'da %56,4, Portekiz'de %42,5, İtalya'da %40,5 olan genç işsizlik oranları aşırı sağ partilerin oy oranlarıyla doğrudan ilgilidir. Ek olarak, popülist hareketler tüketim kültürünce de desteklenmektedir. Toplum içi dengesizlikleri perçinleyen, zengin-fakir uçurumunu derinleştiren tüketim kültürü, insanların güvensizliklerine katkı yaptığını ve korkuyu beslemektedir. (Kaya, 2020, s. 44)

İstihdam imkânları ve gelir dengesi sağlanmadıkça bu tarz aşırı yönelimler devam edecek, tüketim kültürü kendisini koruyacak ve Avrupa’da güvensizlik ortamı derinleşecektir. Sosyal kaynaşma düzeyinin işsizlik oranları ve toplumsal uyum düzeyinin Avrupa’daki sağ siyasetin yükselişi ile doğru orantılı bir ilişkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa Birliği, düşme eğiliminde olan işsizlik oranlarına rağmen istenilen sosyal kaynaşma düzeyini henüz yakalayamamış ve bu siyasi iklimle yakın bir gelecekte istediği şekilde de yakalaması güç gözükmektedir.

Avrupa Birliği’nde Sosyal Kaynaşmanın Sağlanması Önündeki Güçlükler

Birçok ülkeyi üyesi olarak çatısı altında bulunduran Avrupa Birliği, doğaldır ki çok kültürlülüğün, farklılıklara saygı ve bir arada yaşamının yani sosyal kaynaşma zeminin en elverişli olduğu alan olmalıdır. Ancak birçok farklı kültürü, dini ve mezhebi bir arada tutan zamkın yalnızca idealist ve normatif söylemlerden ibaret olması mümkün değildir. Zira sosyal kaynaşma, ihtiyaç duyulan boşluğu ile başlayan, nedenleri, unsurları, süreçleri ve sonuçlarıyla bir arada değerlendirilmesi gereken; bireylerin birbirini ve böylelikle toplumu idare kültürüdür. Bu bağlamda bir barış ve refah projesi olan Avrupa Birliği için sosyal kaynaşmanın sağlanması elzem ve öncelikli bir gündemdir. Sosyal barışın olmadığı yerde huzur, huzurun olmadığı yerde refah ve refah artışı mümkün değildir. Öyleyse Avrupa Birliği kuruluş ve mevcudiyet misyonlarını gerçekleştirebilmek adına barışa, kaynaşmaya, farklılıklar içinde bir arada yaşamaya aşına hatta gark olmalıdır. Peki Avrupa Birliği, geride bıraktığı yaklaşık yetmiş senede bu zemini gerçekten sağlayabilmiş midir?

İlk ve en önemli güçlüklerden birisi olarak siyasi boyut, küreselleşmenin en önemli sonuçlarından olan esnek sınırların ülkeler hatta kıtalar arası geçişleri ve göçleri daha kolay hâle getirmesiyle görünür hâle gelmiştir. Bu durum ulusal sınır ve hassasiyetlerin giderek daraldığı çok kültürlü bir toplum hayatı yaratmıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği gibi liberal ve çok uluslu yapılarda hâkim olan bu yaşam şekli kimi olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Rekabetin uluslararasılaşması, iş gücünün ucuzlaması, işsizliğin artması ve buna bağlı oluşan diğer tüm olumsuz sonuçlar bir kesim tarafından çok kültürlü yaşam pratiğine, neo-liberal sistem ve neo-liberal küreselleşmeye dayandırılmıştır. Öyle ki, 1980’li yıllarla birlikte uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar ekonomik ve sosyal güvensizlikleri artırmış, bu durum aşırı sağ partilerin siyasi argümanlarını kuvvetlendirmiştir. Ekonomik güvensizlikler, Avrupa Birliği karşıtı popülist politikaların karşılık bulmasını ve aşırı sağ partilerin ciddi birer aktör olmalarını beraberinde getirmiştir. (Mudde, 2007, s. 193) Özellikle 2008 Küresel Finans Krizi, 2015 yılında başlayan Suriye Göçmen Krizi ve son olarak 2020 yılında oluşagelen küresel COVID-19 krizinin yarattığı olumsuz sonuçlar ile bu durum daha da derinleşmiştir. Popülizmle birlikte dönüşen bu sistematik siyaset, Avrupa Birliği

içerisinde sosyal barışın ve neo-liberal politikaların önündeki en büyük bariyerlerinden birisi hâline gelmiştir. Sınıflar arası ekonomik uçurumun giderek derinleşmesine ve yaşanan krizlerin ekonomiye yansıyan olumsuz çıktılarına rağmen tüketimi özendiren piyasa koşulları bireyin korku ve güvensizlik hislerini beslemektedir. Bu durum, toplumdaki ayrışmayı ve bölünmeyi, sisteme duyulan öfkeyle paralel olarak artırmaktadır. Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi Avrupa Birliği siyasetinde de bu argümanları yeterince fazla ve iyi kullanarak siyasi pozisyon ve halk gözünde itibar edinmiş aşırı sağ partiler artık konjonktürel birer hareket olmaktan çıkmış, kalıcı ve belirgin güçler hâline gelmişlerdir. Günümüzde Almanya’da Almanya için Alternatif (AfD), Avusturya’da Özgürlük Partisi, Belçika’da Vlaams Belang, Fransa’da Ulusal Cephe, Hollanda’da Özgürlük Partisi, İtalya’da Kuzey Ligi Partisi, Macaristan’da FIDESZ ve Yunanistan’da Altın Şafak popülist siyasetin başı çeken Avrupalı aktörleri olmuştur. (Kaya, 2020, s. 43) Öyle ki, Mayıs 2019’da yapılan son Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aşırı sağcı partiler İtalya ve Fransa’da seçimin kazananı olarak büyük bir zafer elde etmişlerdir. Parlamento genelinde de sandalye sayısını artıran aşırı sağcı partiler Avrupa siyasetindeki nüfuzunu böylelikle güçlendirmiş; Avrupa Birliği karşıtı popülist politikaları söylemden eyleme taşıma imkânı bulmuştur. Avrupa Birliği karşıtı politikalara gösterilen bu itibar, mevcut sisteme yöneltilen siyasi bir tepki niteliğindedir. Bu tepki, son yapılan seçimlerin ardından Avrupa Parlamentosu’nun ilk oturumunda aşırı sağcı kimi milletvekillerinin Avrupa Marşı’nı protesto etmeleri ile en üst safhaya ulaşmıştır. (BBC, 2019) Başta işsizlik, emeğin ucuzlaması, tüketim kültürünün yaygınlaşması ve diğer olumsuz gelişmeleri göç ve çok kültürlülük ile ilintileyen popülist siyaset, COVID-19 salgını ile oluşan olumsuz tablonun nihai sorumluluğunu da Avrupa Birliği’ne ve neo-liberal politikalara yüklemektedir. Bu bağlamda eski İtalya Başbakanı ve aşırı sağcı Kuzey Ligi Partisi lideri Matteo Salvini, COVID-19 krizinin getirdiği ekonomik sıkıntılarla baş etmek için çözüm yolları arayan Avrupa Birliği’ne yönelik ‘yılanlar ve çakallar mağarası’ benzetmesi yapmış; Avrupa Birliği’ni beceriksizlikle suçlayarak krizin atlatılmasının ardından İtalya’nın üyelikten ayrılması çağrısında bulunmuştur. (Fortuna, 2020)

Gündelik sorun ve çıkmazlarla her geçen gün kuvvetlenen bu siyasi anlayış, farklılıklar arası uyumu zedeleyerek sosyal kaynaşma yolunda Avrupa Birliği için engebeli bir sosyal boyut yaratmıştır. Özellikle Müslüman vatandaşlar üzerinden yaratılan ayrımcı söylemin ana ekseninde istila ve sızıntı düşüncesi yatmaktadır. Hollanda Özgürlük Partisi lideri Geert Wilders’in sıklıkla kullandığı bu argüman, gizli istilanın önlenememesi hâlinde Avrupa kıtasının zaman içerisinde Eurabia’ya dönüşeceği kaygısını taşımaktadır. (Vossen, 2017, ss. 31–34) Aynı siyasi oluşum tarafından Hollanda’da başlatılan ve uygulamaları Belçika gibi diğer Avrupa

ülkelerinde de görülen ‘Orta Doğulu ve Doğu Avrupalı göçmenleri fişleme’ maksatlı internet siteleri kurulmuştur. Bu siteler marifetiyle vatandaşlardan Orta Doğulu ve Doğu Avrupalı göçmenler hakkında şikâyetler ve sıkıntıların dile getirilmesi istenmiştir. (Euroactiv, 2012) Böylelikle kitlelerin tepkisini göçmenlerin ve Müslümanların üzerine yönlendiren popülist liderler, Avrupa’da ırkçı bir nefret yaratmışlardır. (Akçoraoğlu, 2018, s. 52) Bu paralelde 2011 yılında Fransa’da baş gösteren Charlie Hebdo olayları⁴ Avrupa’da Müslümanlar üzerinde büyük bir toplumsal baskı yaratmıştır. Ekim, 2020’de gerçekleşen trajik *Samuel Paty* cinayeti sonrası Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron olayı “tipik bir İslamist terör saldırısı” olarak nitelemiştir. (Momtaz ve Braun, 2020) Aynı dönemde Cumhurbaşkanı Macron, ‘İslamcı ayrılıkçılıkla mücadeleyi’ hedefleyen bir dizi yasa tasarısı açıklamıştır. Bu yaklaşım uluslararası kamuoyundan tepki toplamasının yanı sıra ülke içerisinde de önemli bir tartışma yaratmıştır. 2002 – 2004 yılları arasında Cumhuriyetçi hükûmette Bakanlık görevi yapmış olan Luc Ferry, bu yaklaşımın yanlış; yasa tasarısının ise gereksiz olduğunu söylemiştir. Ferry ayrıca Charlie Hebdo’nun hakaret içerikli yayınlarının ‘ifade hürriyeti’ kapsamında değerlendirilemeyeceğini de ifade etmiştir. (Suigo, 2020) Toplumcu ayırıştırıcı ve kutuplaştıran bu ırkçı yaklaşımlar Avrupa Birliği’nin kuruluş felsefesi ve varoluş amacıyla çelişmekte, sosyal kaynaşmanın sağlanmasının giderek zorlaştığı bir zemin yaratmaktadır. Avrupa Birliği’nin ‘farklılıkların bir arada uyum içinde yaşaması’ parolası, geldiğimiz noktada ‘farklılıkların bir arada yok olmasına’ evrilmiştir.

Avrupa Birliği’nin, sosyal kaynaşmayı sağlamanın önündeki bir diğer önemli güçlük psikolojik boyuttur. Keza Avrupalıların yaşadığı güven krizi, özellikle son yıllarda göz ardı edilemeyecek noktalara ulaşmıştır. Yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik krizlerin de etkisiyle Avrupa’nın federatif geleceğine ve Avrupa Birliği’ne dair odağını kaybeden Avrupalılar, adı konulmamış bir güven krizine girmiştir. Popülist siyasetin beslendiği ve perçinlediği bu güvensizlik, Avrupalıların Birlik aidiyetini her geçen gün zedelemektedir. Popülist siyasetin odağındaki Avrupa şüpheciliği, Birlik üyeliklerini, bir iç siyaset konusu olarak, üye ülkelerin gündeminde tartışılır hâle getirmiştir. Öyle ki seçim vaadi olarak dahi kullanılan Avrupa Birliği’nden ayrılma alternatifi, yeni iç siyasi krizler yaratmıştır. Birleşik Krallık’ta 2015 yılında gerçekleşen genel seçimler sırasında Muhafazakâr Parti’nin adayı olan David Cameron, seçilmesi hâlinde ülkenin Avrupa Birliği üyeliğini referanduma götüreceğini vaat etmiştir. Seçimleri kazanan Cameron, 2016 yılında ülkeyi söz verdiği gibi referanduma götürmüş, kendisi her ne kadar Birlik üyeliğinin devam etmesi yönünde propaganda yürütse de referandum sonucunda Avrupa

⁴ Charlie Hebdo Olayları: Fransa’da faaliyet gösteren haftalık mizah dergisi Charlie Hebdo’nun 2011 yılında İslam peygamberi Hz. Muhammed’i karikatürize etmesinin ardından cereyan eden olaylar silsilesidir.

Birliği'nden ayrılma kararı çıkmıştır. Bunun üzerine Başbakan Cameron, görevinden istifa etmiştir. (Örmeci, 2017, s. 51) Cameron'dan sonra göreve gelen ve Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecini yürütmesi beklenen Theresa May, sıkıntılı sürecin dalgaları arasında adeta kaybolmuştur. Beklenen ayrılığın sürekli olarak ertelenmesi ve müzakerelerin istenen seviyeye bir türlü getirilememesi üzerine May, Haziran 2019'da görevinden istifa etmiştir. May'in istifası sonrası üyelik karşıtı tutumuyla bilinen dönemin Dışişleri Bakanı Boris Johnson, Başbakan seçilmiştir. Alınan aylık kararı ve ardından yaşanan bu gelişmeleri Avrupa'nın popülist partileri bir zafer olarak görmüş; Fransa, Hollanda, Macaristan, İsveç vd. ülkelerde de benzer sonuçlar almak için hedef belirlemişlerdir. (Kaya, 2019, s. 12) Öte yandan gündelik hayata ve toplumsal yaşama da sirayet eden bu güvensizlik, Avrupalıların dayanışma ve birlik ruhunu da köreltmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan rapora göre COVID-19 krizi sürecinde üye ülkelerin birbirleri arasındaki dayanışma düzeyinden Avrupalıların duyduğu memnuniyet seviyesi analiz edilmiştir. Haziran ayındaki sonuçlara göre üye ülkeler arası dayanışmadan Avrupalıların duyduğu memnuniyet seviyesi %39 iken, Ekim ayında bu oran %34'e gerilemiştir. Haziran ayında dayanışmadan duyulan memnuniyetsizlik %53 iken, Ekim ayında bu oran %57'ye yükselmiştir. Rapordaki bir başka analize göre ise Avrupa Birliği'nin salgına karşı aldığı önlemlerden duyulan memnuniyet seviyesi de düşündürücüdür. Avrupalıların %52'si alınan önlemlerden memnun değilken, %42'si alınan önlemlerden memnundur. (Eurobarometer, 2020a, ss. 21–29) Avrupa Komisyonu'nun bir başka yayımladığı rapora göre ise 2020 yılında Avrupalıların %30'unun Avrupa Birliği'ne karşı bakış açısı olumsuz anlamda değişmiştir. %53'lük kesimin bakış açısı değişmezken, yalnızca %9'luk bir kesimin gözünde Avrupa Birliği daha iyi bir konuma gelmiştir. (Eurobarometer, 2020b, ss. 37–39) Veriler göstermektedir ki kriz dönemlerini önemli birer fırsata çevirerek atlatmasını bilen Avrupa Birliği, 2020 yılında yaşanan son kriz ile bu hasletin çok uzağındadır. Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmaya giden yolda henüz önemli virajları alamamış, bu virajları alabilmek için donanımlı bir vasıtayı da henüz yaratamamıştır.

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKALARI

Avrupa Birliği, ulus üstü yapısıyla birçok ayrı devlet ve bölgelerden oluşmaktadır. Bu durum Avrupa Birliği içerisinde birden çok ekonomik dengeyi/dengesizliği, gelişmişlik düzeyi farklarını beraberinde getirmektedir. Fakat bir gönenç projesi olan Avrupa Birliği, bölgeler ve devletlerarası nihayetinde üye devletlerin bölgeleri arasındaki gelişmişlik düzeylerini birbirine yaklaştırmak amacındadır. Tam da bu neden ve amaçla Avrupa Birliği, bölgelerarası düzey

farklarını dengelemek ve gelişmişlik seviyelerini yakınlaştırmak için Bölgesel Politikalar geliştirmektedir.

Bu bölümde, Avrupa Birliği'nin geliştirdiği Bölgesel Politikalar incelenecek olup öncelikle bu politikanın kısaca amaç ve araçları ortaya konacaktır. Hemen ardından Bölgesel Politikalar ve sosyal kaynaşma alanı ilgisi incelenecektir.

Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Amaç ve Araçları

Avrupa Birliği, bölgesel eşitsizlikleri en aza indirmek, değerini kaybetmiş ya da bulamamış bölgeleri kalkındırmayı, kırsal bölgeleri ise desteklemeyi amaçlar. Birlik üyeleri, kıtanın farklı bölgelerinden farklı kültürler ve farklı gelişmişlik seviyeleri ile Birlik alanındadır. Avrupa kıtasındaki gelişmişlik farkları bir yana, bir refah projesi olarak yaratılan Avrupa Birliği alanında dahi ekonomik güce ve gelişmişlik seviyesine dair farklı yapılar da bulunmaktadır. Bu noktada en önemli örnek Avrupa Birliği'nin on dokuz üyesi ile oluşan Euro Bölgesidir. Belli kriterlerin⁵ sağlanması koşuluyla dahil olunabilen bölge, Avrupa Birliği üye ülkelerinin ekonomilerini birbirlerine yakınlaştırma ve uyumlaştırmayı hedeflemektedir. Böylelikle üye ülkeler arası gelişmişlik farkları ve ekonomik güçler dengeli bir yapıya kavuşacaktır. Yani kıtanın birçok farklı bölgesinden ayrı gelişmişlik seviyelerine ve tüketim kültürlerine sahip devletler Birlik içerisinde uyumlu ve dengeli bir kalkınmaya katılabilmek için koordinasyona ve desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının temelinde, ülkenin bulunduğu coğrafyadaki yeraltı ve yerüstü kaynak seviyesi, siyasi pozisyonu, pazarlarla arasındaki mesafe, piyasanın dayandığı koşullar ve tüketim kültürü etkilidir. (Efe vd., 2018, s. 87) Örneğin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin etkisinde kapalı ekonomilerle yönetilen ve daha sonra Avrupa Birliği'ne üye olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri Avrupa Birliği'ne adaylıkları sürecinde ve üye olduktan sonraki süreçlerde uyum sorunu yaşamışlardır. Buna paralel olarak halihazırda var olan bölgelerarası gelişmişlik farkları da artmıştır. Dünyanın en zengin bölgelerinden birisi olmasına rağmen, Birliği oluşturan bölgeler arasında farklılıkların ve dengesizliklerin olması nedeniyle Avrupa Birliği hem dayanışmayı sağlamak hem de ekonomik entegrasyonu desteklemek amacıyla Bölgesel

⁵ Maastricht Kriterleri: 1992 yılında imzalanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile belirlenen, Avrupa Birliği'nin para birimi Euro'ya geçiş için üye ülkelerde aranacak ekonomik yakınsama ve uyum kriterleridir. Bu kriterler, enflasyon, faiz oranı, bütçe dengesi, borç dengesi ve döviz kuru istikrarı kriterleridir. Enflasyon, faiz ve döviz kuru kriterleri parasal disiplini sağlamaya yönelikken, bütçe ve borç dengesi kriterleri mâli disiplini sağlamak amacıyla (Akçay, 2007, s. 38)

Politikaları geliştirmeye ihtiyaç duymuştur. Zira uyum ve dayanışma Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları için kilit unsurlardır. (Erçin, 2004, s. 5) Uyum unsuru önemlidir, çünkü Bölgesel Politikalar yalnızca Avrupa Birliği tarafından üst otoritece uygulanan bir politika değildir. Kendi ülkesi içerisinde daha az gelişmiş bölgelere destek ve yatırım yapan bir ulusal hükûmet, bir başka üye ülkenin az gelişmiş bölgesine zarar verebilmektedir. (Akşahin, 2008, s. 19)

Tam da bu noktada Avrupa Birliği Bölgesel Politikalar aracılığıyla koordinasyonu sağlayarak, dengeli ve uyumlu bir kalkınmayı tüm Avrupa'da tesis etmeyi hedeflemektedir. Temel başlıca hedefler üç ayrı gruba ayrılmaktadır. Birinci hedef grubu kalkınma hızı düşük olan bölgelerin desteklenerek uyum içinde gelişmesini teşvik etmek, ikinci hedef grubu ekonomik ve sosyal dönüşüm içerisindeki bölgeleri desteklemek ve son olarak üçüncü hedef grubu ise eğitim-öğretim ve istihdam politikalarında üye ülkeler arası uyumu ve modernizasyonu sağlamaktır. (Erçin, 2004, ss. 6–7) Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi ve üye ülkelerin modern bir uyumu sağlayabilmeleri için ulusal düzeyde alınacak kararlar çok önemlidir. Dolayısıyla Bölgesel Politikalar, Avrupa Birliği bölgelerinin potansiyelini harekete ve hayata geçirmek açısından hayati bir öneme sahiptir. (European Union, 2011, s. 2)

Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin amaçlarını koruyabilmesi ve hedeflerini gerçekleştirebilmesi için önce bölgeler arası farkların giderilmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak Bölgesel Politikalar ilk kez Roma Antlaşması'nda ortak bir politika alanı olarak yer bulmuştur. 1958 yılında Avrupa Sosyal Fonu, ardından 1962 yılında Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu, son olarak 1975 yılında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF) kurulmuştur. Bu yapısal fonlar ve ek desteklerin yanında, yine üye ülkelerin ekonomilerini desteklemek ve gelişmişliklerini benzerleştirmek için Maastricht Antlaşması ile birlikte Uyum Fonu oluşturulmuştur. (Efe vd., s. 86) Ek olarak 1968 yılında Bölgesel Politika Genel Başkanlığı oluşturulmuş, bu bağlamda verilen önem ve ciddiyet ortaya konmuştur. Hâlihazırda Avrupa Komisyonu, Konsey ve Avrupa Parlamentosu bölgesel politikaların oluşturulmasında ve yönetilmesinde yetkilidir. Ayrıca, halka en yakın noktadan ihtiyaçların ve bölge halkının nabzının tutulabilmesi yönüyle önemli olan Bölgeler Komitesi, 1994 yılında kurulmuştur. Avrupa Komisyonu, Bölgesel Politikaların hazırlanması noktasında Bölgeler Komitesi'ne danışarak karar almaktadır. 1986 yılında imzalanan Tek Avrupa Senedi ile de Bölgesel Politika uygulamalarına aracılık edecek Yapısal Fonlar kurulmuştur. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Bölgesel Politika sağlanması hedeflenen bir alan olarak yer almıştır. (Sağbaş ve Fişne, 2010, s. 197)

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, daha çok sanayi ve hizmetler sektöründe kullanılmaktadır. Bu sektörlerde istihdamın korunması ve imkânların artırılması için destekler sunan bu Fon, yeniden yapılanmayı ve böylece bölgesel dengesizlikleri en aza indirmeyi hedeflemektedir. Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Birliği içerisindeki işsizlikle mücadelede aktif görev üstlenmektedir. Mesleki eğitim, işe yönlendirme, yeni iş alanları kazandırma vb. istihdam faaliyetlerinin yanında iş geliştirme, genişletme vb. projeler için de destek sağlamaktadır. Uyum fonu ise kalkınma hızı ve büyüme seviyesi Birlik ortalamasına nispeten en düşük olan üye ülkelerin altyapı, çevre vb. sorunlarının en iyileştirilmesi için kullanılmaktadır. Büyük genişleme öncesi bu fondan en çok Yunanistan, İrlanda, Portekiz vb. ülkeler yararlanırken genişleme sonrası yeni katılan üyelere yararlanılmaya başlamıştır. (Erçin, s. 16)

Diğer fonlardan Avrupa Balıkçılık Fonu, 2007 yılında Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı'nın güncellenmiş hâli olarak yer bulmuştur. Ortak Tarım ve Balıkçılık Politikası uygulamalarına ve ekonomik, sosyal hedeflere yönelik üye ülkelere kaynak aktarılan fondur. (Doğan, 2011, ss. 4-5) Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu, tarım sektörünü düzenlemek ve kırsal alanlardaki ekonomik faaliyetlere destek verebilmek amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca bu fonlara ek olarak Jessica, Jaspers ve Jeremie girişimleri oluşturulmuştur. Jessica, kentsel alanlardaki istihdamın ve büyümenin sürdürülebilir olması için yatırımların artırılmasını içermektedir. Jaspers, ulaşım, altyapı, enerji vb. dinamik alanlarda teknik destek amacıyla iken Jeremie küçük ve orta büyüklükteki işletmelere mâli destek sağlamak amacıyla. (Can ve Akdenizli Kocagül, 2008, ss. 69-70) Ve tabii ki bu fonların finansmanını için krediler sağlayan Avrupa Yatırım Bankası altyapı, iletişim, çevre, enerji, işletmeler için inovasyon, istihdam alanlarının çoğaltılması vb. projelere destek sunmaktadır.

Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Sosyal Kaynaşma İlişkisi

Bir barış ve refah projesi olarak Avrupa Birliği, kıtanın gelişmişliğini sağlamak ve sürdürmek amacıyla. Buna yönelik olarak ortak politika alanında bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmeyi amaçlayan Bölgesel Politikalar, dengeli ve adil kalkınmanın en önemli aracı olarak görülmektedir. Şayet bir bölge geri kalmış ve gelişmemişse bu bölgede yatırımlar olmayacak, dolayısıyla istihdam imkânları kısıtlı kalacaktır. Toplumun birçoğu işsizlik, kalan çoğunluğu da düşük ücret sorunuyla karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla bu süreç her bölgenin kendi içinde imkânları yaratabilmesi adına bir uyumlaştırma sürecidir. Bu noktada toplumun bir bütün hâlinde refahını ve barışını hedefleyen Sosyal Kaynaşma ile yatırımların doğru yönlendirilmesi ve bölge ekonomilerinin desteklenmesi suretiyle geliştirilen Bölgesel Politikalar arasında doğal bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

Tek Avrupa Senedi önemli bir referans noktası konumunda olacaktır. Zira 1986 yılında imzalanan Senet'te, "Ekonomik ve Sosyal Kaynaşma" başlığı ile sosyal kaynaşma bir kavram olarak resmî belgede yerini almıştır. Bu bağlamda, Bölgesel Politika için sosyal kaynaşmanın önemli bir boyut olduğu vurgulanmıştır. (European Economic Community, 1987) Sosyal kaynaşma toplumsal kalkınmayı bireylerin toplumla ve devletle olan iletişimini artırmak suretiyle adil bir kalkınmayı gerçekleştirmeyi hedefler. Sosyal kaynaşma, toplum içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının dayanışma kültürüyle birlikte birbirlerine yakınlaştırılmasını öngörür. Bölgesel Politika ise tam da bu noktada teknik altyapının sağlanarak finansal bir destek yaratılmasıdır. Dolayısıyla Sosyal Kaynaşma ve Bölgesel Politikalar birbirleriyle yakın ilişkili ve tamamlayan kavramlardır. Bu noktada verilebilecek en güzel örnek, bundan yirmi yıl önce Avrupa'nın en fakir ülkelerinden birisi olan İrlanda'nın yakaladığı büyüme hızı ve işsizlik oranlarındaki düşüş 1973'teki Avrupa Topluluğu'na üyeliği sonrası aldığı teknik ve mâli desteklerle birlikte ekonomisinde ve gelişmişlik seviyesinde kat ettiği mesafedir. Bu gelişmişlik ve büyümeyi aynı zamanda, toplumun iletişim, etkileşim ve dayanışma kültürüne de olumlu şekilde yansımıştır. Ekonomik büyüme ve gelişmelerin yanında sosyal kaynaşma alanına dahil olarak Birleşmiş Milletler'in 2007 yılı Kasım ayı raporuna göre İrlanda, İnsani Kalkınma ve Yaşam Standardı İndeksinde beşinci sıraya yükselmiştir. Ayrıca 1973'ten itibaren süren yirmi yıl işsizlik oranları %4'e kadar gerilemiş ülke göç veren konumdayken göç alan bir konuma geçmiştir. Ortak Tarım Politikası ve Yapısal Uyum Fonlarını yerinde kullanan ve tarımda modernleşmeyi sağlayan İrlanda, bu programların olumlu etkilerini ekonomilerindeki inanılmaz büyüme oranlarıyla görmüştür. (Özcan, 2008, ss. 1–2) Dolayısıyla, İrlanda örneğinden yola çıkarak Bölgesel Politikaların ve aracı fonların ülke ekonomilerine olumlu yansımaları ve bu yansımaların sosyal kaynaşma aracılığıyla tabana yayılımı net bir şekilde analiz edilebilecektir. (Bkz., İrlanda Mucizesi⁶)

⁶ İrlanda Mucizesi: İrlanda'nın, Avrupa Topluluğu'na 1973'teki üyeliği sonrasında ekonomisinde ve gelişmesinde yaşadığı büyük ve hızlı atılım için kullanılan kalıptır. İrlanda, üyelik sonrası mâli destek programlarından ve Ortak Pazar avantajlarından en üst seviyede faydalanmış, Birlik üyeliğini ulusal ekonomisini geliştirmek yönünde akıllıca kullanmıştır. Özellikle Ortak Tarım Politikası ve Yapısal Uyum Fonları çerçevesinde almış olduğu destekleri tarım sektörünün modernizasyonu için kullanmış, bu durum istihdam faaliyetlerini artırarak hızlı kalkınmayı beraberinde getirmiştir. Hemen ardından gerçekleşen Euro bölgesi üyeliği de yatırımcılar için çok önemli bir tercih nedeni daha olmuştur. Dolayısıyla ülke, doğrudan yabancı sermaye yatırımı açısından da zengin bir kaynak yaratmıştır. Dünyanın önde gelen şirketleri, İrlanda'yı gösterdiği ekonomik atılım ile kanıtladığı potansiyeli ve

Bir diğer taraftan Avrupa Birliği'nin 2000 yılında yapılan Zirve ile ortaya koyduğu Lizbon Stratejisi hedefler arasında en önemlileri istihdamı artırmak, bu istihdam imkânları ile sosyal uyumu sağlamak ve Avrupa Birliği'nin dünyadaki en dinamik ve rekabetçi akla dayalı büyüyen ekonomisi olmak vardır. (Çapanoğlu, 2010, ss. 2–3) Bölgesel kalkınma alanında belirlenen üç ana temel hedeften birisi ise Yakınsama kriteridir. Avrupa Birliği'nin az gelişmiş ya da gelişmemiş bölgelerinde istihdamın ve istihdamı artırmaya yönelik faaliyetlerin teşviki ile yenilikçi, sosyal ve ekonomik değişimlere hazır, uyumlu bir bilgi toplum hedeflenmektedir. Bölgesel rekabetin ikinci hedef olduğu stratejide üçüncü ve son hedef “bölgesel iş birliğinin sağlanması” suretiyle bölgelerarası iş birlikleri sağlamaya yönelik politikaların sağlanması hedeflenmektedir. (European Union, 2011) Görüldüğü üzere, Bölgesel Politikalar alanına giren mâli ve finansal konular ile Sosyal Kaynaşma alanına giren toplumsal ilerleme, dayanışma ve iş birliği konuları bir arada telaffuz edilmektedir. Çünkü birinin birinden daha düşük olduğu ya da hiç olmadığı bir model sürdürülebilir, adil bir kalkınmayı tesis edemeyecektir.

SONUÇ

Sosyal Kaynaşma, üzerinde birçok tanım çabasının olduğu, pek çok ayrı perspektiften yorumlanan bir kavramdır. Önceleri kavrama dair gereken ilgi ve önem verilmeyenken neo-liberal dünyanın, küreselleşmenin ve vahşi kapitalizmin çıktıkları gittikçe toplumsal uyumu bozmaya başlamış bozulan bu uyum önce toplum içi sonra bölgelerarası ekonomik olumsuzlukları doğurmuştur. Zengin, güvensizlik ortamında yaşadığı bireysel birikim güdüsüyle daha da zenginleşmiş, bu birikim adil dağılımı kısıtlamış yoksul kesim kaynaklara ve hizmetlere erişimde daha da zorlanmaya başlamıştır. Güven ortamının olmaması bireysel birikimi ve izolasyonu getirdiğinden toplum içi iletişim dolayısıyla da dayanışma kültürü giderek azalmıştır. Sosyal kaynaşma için etkileşim ile şekillenen, iş birliğinin dayanışma ruhuyla birlikte toplumsal uyumu tesis edeceği bir uyum süreci olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada sosyal kaynaşmaya neden ihtiyaç duyulduğu, unsurlarının neler olacağı sergilenen yaklaşıma bağlı olarak değişmektedir. Fakat genel geçer unsurlar üzerinden doğal unsurlar ve algılanan unsurlar olarak bir unsur gruplaması yapmak mümkündür.

Son zamanlarda kavrama yönelik ilgi ve çalışmaların artmasının yanında özellikle son 25 senedir uluslararası otoriteler düzeyinde de sosyal kaynaşma bir üst politika hedefi olarak yer almaktadır. Uluslararası kuruluşlar ve hükümetler sosyal kaynaşmayı çoğunlukla iktisadi özünde, toplumsal gelişme ve refah süreci olarak ele

yarattığı cazibeler nedeniyle tercih etmeye başlamıştır. İrlanda Mucizesi'ni oluşturan ana etkenler işte bunlardır. (Özcan, ss. 3–5)

almaktadırlar. Birçok sosyolog ve/veya akademisyenler konuyu sosyolojik boyutuyla ele alıp daha kavramsal yorumlar getirirler de sosyal kaynaşma her iki yaklaşım türünü de barındırması gerekmektedir. Çünkü ne iktisadi boyutu olmadan ne de toplumsal irdelenmesi gerçekleşmeden başarılı bir sosyal kaynaşmanın varlığından söz etmek mümkün değildir. Zira bu kimi çalışmalara konu olmuş, devletle barışmamış bir toplumun iç iletişimi ne kadar iyi olursa olsun sosyal kaynaşmış bir toplum olamayacağı üzerinde durulmuştur. Çünkü sosyal kaynaşma yalnızca iletişim ve etkileşim değil, aynı zamanda bireyin kendisini güvende ve ait hissetmesidir. Güvende olmayan veya kendisini topluma ait hissetmeyen kişi, özgürleşmeyecek bu onu etkileşime daha da kapalı olacağı bir sürece sürükleyecektir. Bu kaynakların etkin kullanımını kısıacak, devlete ve topluma zarar olarak geri dönecektir.

Avrupa Birliği, sosyal kaynaşmayı her ne kadar iktisadi bir özde ele alsada toplumsal boyutunu da tamamen göz ardı etmemiştir. Bölgelerarası ve üye ülkelerin iç bölgeleri arası gelişmişlik farklarını en aza indirgeyerek bireysel ve toplumsal refahı nihayetinde ise Birlik alanının gönencini sağlamayı en önemli hedeflerinden birisi olarak kabul eden Avrupa Birliği buna yönelik olarak sosyal kaynaşma politikaları uygulamakta ve önemli ölçüde bir bütçe ayırmaktadır. Tarihsel gelişim içerisinde adı “Sosyal Kaynaşma” olarak olmasa da izlerinin görüldüğü pek çok uygulama ve söylem mevcuttur. Örneğin, kuruluş dönemindeki federal hedeflerden birisi olan Yurttaşlar Avrupası süreci, kimlik üzerinde durmuş Avrupalı yurttaşların ulusal kimlikleri ile değil Avrupalı kimlikleriyle bir var oluş edinmelerini temel öğreti olarak ortaya koymuştur. Bu proje her ne kadar başarılı olamamış olsa da Avrupa Birliği’nin sosyal kaynaşma alanında başarılı bir süreç inşa edebilmesi ve tamamlayabilmesi için kullanılması gereken bir formüldür. Kaldı ki federal bir birliktelik hedefiyle kurulan Avrupa Birliği’nin bu hedeften ayrıldıkça uluslararası bir organizasyon olmaktan öteye geçemeyeceği de naçizane bir öngörüdür. Geliştirdiği Bölgesel Politikalar ile bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirgemek, nispeten gelişmemiş ülkeleri destekleyerek uyumlu bir kalkınmayı hedefleyen Avrupa Birliği, bu alana ve hedefe paralel olarak sosyal kaynaşmayı da beraberinde sağlamalıdır. Toplum tabanına yayılmayacak hiçbir hareket verimli bir sonuç vermeyeceğinden sosyal kaynaşma alanının bölgesel politikalar ile koordinasyonlu bir şekilde yürütülmesi hedeflenen yakınsamanın ancak bu şekilde başarıyla sonuçlanabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışma, sosyal kaynaşmanın en doğru tanımını yapabilmek için kavram üzerindeki çeşitli tanımları ortaya koyarak bir sentez yapmıştır. Kavrama dair getirilen yorumun ardından kavramın unsurları üzerinde durulmuş, unsurların daha

kolay ayırt edilebilmesi için gruplandırma yöntemine başvurmuştur. Kaynaşmanın gerekçeleri ve olası etkileri üzerinde durulmasının ardından uluslararası otoritelerin ve Avrupa Birliği'nin sosyal kaynaşmaya dair yaklaşımları incelenmiştir. Avrupa Birliği'nin üzerine yoğunlaşıldığı bu bölümde sosyal kaynaşmanın Avrupa entegrasyonu sürecindeki aşamaları ve günümüzdeki görünümü irdelenmiştir. Hemen ardından kavramla ilişkilendirilerek işlenen Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikaları genel hatlarıyla ortaya konmuş, sosyal kaynaşma alanıyla olan ilişkisine dair bir yorum getirilmiştir. Çalışmanın doğasına uygun olarak Avrupa Birliği'nde sosyal kaynaşmanın sağlanmasına yönelik çözüm önerisi, Yurttaşlar Avrupası sürecinin yeniden inşa edilerek federatif bir yapının tesis edilmesidir. Bu sürecin koordinasyonuna dair öneri ise Bölgesel Politikalar ve Sosyal Kaynaşma politikalarının entegre şekilde yürütülmesi üzerinedir.

KAYNAKÇA

Akçay, B. (2007). Avrupa Birliği'nde Ekonomik Kriterler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(3), 11–53.

Akçoraoglu, A. (2018). Küresel Neoliberal Sistemin Krizi, Çelişkileri ve Direnci: Post-Neoliberal Küresel İktisadi Düzene Geçiş Mümkün Mü? *İktisat ve Toplum Dergisi*, 8(90), 40–53.

Akşahin, S. B. (2008). *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası, Yapısal Araçların Koordinasyonu ve Türkiye'nin Uyumu*. Ankara.

BBC. (2019, 2 Temmuz). European Parliament opens amid protest and discord. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-48838498> adresinden erişildi.

Bekar, N. (2015). Avrupa: Bir Geçiş Süreci. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14(1), 155–161.

Berger-Schmitt, R. (2000). *Social Cohesion as an Aspect of the Quality of Societies: Concept and Measurement* (No: 14). *EuReporting: Towards a European System of Social Reporting and Welfare Measurement*, European System of Social Indicators (C. 14). Mannheim. doi:10.1007/s00376-007-1049-y

Berger-Schmitt, R. (2002). Considering Social Cohesion In Quality of Life Assessments: Concept and Measurement. *Social Indicators Research*, 58(1–3), 403–428. doi:10.1023/A:1015752320935

Bernard, P. (2000). *Social Cohesion: A Dialectical Critique of a Quasi-Concept*. Paper SRA-491. Ottawa. doi:10.1108/01437739710168454

Bird, G. ve Rowlands, D. (2003). Political Economy Influences Within the

Life-Cycle of IMF Programmes. *World Economy*, 26(9), 1255–1278.

Can, E. ve Akdenizli Kocagül, D. (2008). *Avrupa Birliği'nde Bölgesel Politikanın Gelişimi ve Yapısal Fonlar*. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271234310r2790.Avrupa_Birligi_nde_Bolgesele_Politika_nin_Gelisimi_ve_Yapisal_Fonlar.pdf adresinden erişildi.

Çapanoğlu, S. (2010). *Geçmişten Günümüze Lizbon Stratejisi ve 2020 İçin Yeni Bir Vizyon Işığında "AB 2020" Stratejisi* (No: 12). İstanbul. http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/gecmisten_gunumuze_lizbon_stratejisi_ve_2020_icin_yeni_bir_vizyon_isiginda_ab_2020_stratejisi.pdf adresinden erişildi.

Chan, J., To, H.-P. ve Chan, E. (2006). Reconsidering Social Cohesion: Developing a Definition and Analytical Framework for Empirical Research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273–302. doi:10.1007/s11205-005-2118-1

Delors, J. (1989). *Report on Economic and Monetary Union in the European Community*. Brussels. <http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Report+on+economic+and+monetary+union+in+the+European+Community#0> adresinden erişildi.

Dinan, D. (2005). *Avrupa Birliği Ansiklopedisi (İkinci Cilt H - Z)*. (H. Akay, Ed.) (I. Basım.). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Dinan, D. (2008). *Avrupa Birliği Tarihi*. (H. Akay, Ed.) (I. Basım.). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Doğan, Ç. (2011). *AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu*. İzmir. http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/ab_balikcilik_politikasi_25.06.2012_12-37-22.pdf adresinden erişildi.

Dragolov, G., Ignác, Z., Lorenz, J., Delhey, J. ve Boehnke, K. (2013). *Social Cohesion Radar: Measuring Common Ground, An International Comparison of Social Cohesion*. Gütersloh. https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/GP_Social_Cohesion_Radar.pdf adresinden erişildi.

Duhaime, G., Searles, E., Usher, P. J., Myers, H. ve Fréchette, P. (2004). Social cohesion and Living Conditions in the Canadian Arctic: From Theory to Measurement. *Social Indicators Research*, 66(3), 295–318. doi:10.1023/B:SOCI.0000003726.35478.fc

Duman, B. ve Alacahan, O. (2010). Sosyal Kaynaşma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 103–128. www.cprn.org/doc.cfm?doc=311&=en adresinden erişildi.

Duman, B., Alacahan, O. ve Bayırbağ, M. K. (2012). *Sosyal Kaynaşma Bağlamında Kürt Meselesi* (No: 110K474). İstanbul.

Efe, H., Kemahlı, F. ve Demirci, E. (2018). Avrupa Birliği'nde Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması Sorunu ve Birliğin Bölgesel Politikası. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (38), 85–123. doi:10.25294/auibfd.492739

Erçin, E. (2004). Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası. *15 Soruda 15 Avrupa Birliği Politikası* içinde (2.Baskı.). İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.

Erdut, Z. (2003). *Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye* (II. Baskı.). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

EUR-Lex. (2020). Economic, Social and Territorial Cohesion. *Publications Office of the European Union*. 19 Mayıs 2020 tarihinde https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/economic_social_cohesion.html adresinden erişildi.

Euroactiv. (2012, 10 Nisan). Belgian far-right emulates the Dutch xenophobic website. *EUROACTIV*. <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/belgian-far-right-emulates-the-dutch-xenophobic-website/> adresinden erişildi.

Eurobarometer. (2020a). *Uncertainty, EU, Hope: Public Opinion in Times of Covid-19*. Brussels. doi:10.2861/087976

Eurobarometer. (2020b). *Uncertainty, EU, Hope: Public Opinion in Times of Covid-19 (Third Round)*. Brussels. doi:10.2861/620396

European Commission. (2004). *Third Report on Economic and Social Cohesion. Commission of the European Communities*. Brussels.

European Economic Community. (1987). Single European Act. *Official Journal of the European Communities*, L 169, 1–28.

European Union. (2011). *Regional Policy for Smart Growth in Europe 2020* (No: Unit B.1). Communication, Information, Relations with Third Countries. Brussels. doi:10.2776/39233

Fortuna, G. (2020, 30 Mart). Italy-EU relations hit a new low. *EUROACTIV*. https://www.euractiv.com/section/all/short_news/italy-eu-relations-hit-a-new-low/ adresinden erişildi.

Gençler, A. ve Şenocak, H. (2009). 1951'den 2009'a Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimine Panoramik Bakış. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 181–233.

Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* (I. Baskı.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Jenson, J. (1998). *Mapping Social Cohesion: The State of Canadian Research. Canadian Policy Research Networks*. Ottawa: CPRN Study.

Kaya, A. (2019). Avrupa'da Popülist Sağın Yükselişi: Popülizm Nedir? *EURO Politika*, 3(1), 5–36.

Kaya, A. (2020). Avrupa'da Populist Sağ: Küreselleşmenin Kaybedenleri ve Unutulan Coğrafyalar. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 10(115), 42–55.

Küçük, Ö. (2020). Dünya Bankası ile Yeni Bir Sosyal Politika Öznesi Olarak Beşeri Sermaye. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(2), 475–498. doi:10.21547/jss.686386

Mercül, K. (2012). Avrupa Topluluğu Bütçesi ve Parasal Gelişmeler. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (34). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuamank/issue/762/8213> adresinden erişildi.

Momtaz, R. ve Braun, E. (2020, 29 Ekim). Macron decries Islamist terror attack after 3 killed in Nice. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/nice-a-islamist-terrorist-attack-says-macron/> adresinden erişildi.

Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. New York: Cambridge University Press. www.cambridge.org/9780521850810 adresinden erişildi.

OECD. (2012). *Social Cohesion in a Shifting World. Perspectives on Global Development 2012*. OECD Publishing. doi:10.1787/persp_glob_dev-2012-en

Örmeci, O. (2017). Brexit Referandumunu Sonrasında Birleşik Krallık'ın Geleceği. *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği* içinde (ss. 49–64). İstanbul: Akademos Yayınları.

Oxoby, R. (2009). Understanding Social Inclusion, Social Cohesion and Social Capital. *International Journal of Social Economics*, 36(12), 1133–1152. doi:10.1108/03068290910996963

Özcan, M. (2008). İrlanda Ekonomisi ve Küresel Ekonomik Kriz. *T.C. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (29). <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/Sayi29/>

dergi-İrlanda.pdf adresinden erişildi.

Ritzen, J. ve Woolcock, M. (2000). Social Cohesion, Public Policy and Economic Growth: Implications for Countries In Transition. *Annual Bank Conference on Development Economics (Europe)* içinde . Paris. doi:10.1596/978-1-4648-0484-7_annual_bank_conference

Ritzen, J., Woolcock, M. ve Easterly, W. (2000). *On “Good” Politicians and “Bad” Policies: Social Cohesion, Institutions, and Growth* (No: 2448). *World Bank Policy Research Working Paper*. Washington, DC.

Sağbaşı, İ. ve Fişne, M. (2010). Avrupa Birliği Bölgesel Gelişme Politikası. M. Kar (Ed.), *Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye: Ortak Politikaların Oluşumu ve Uyumlaştırılması* içinde (ss. 189–213). Bursa: Ekin Kitabevi.

Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, (3), 51–105. <http://www.calismatoplum.org/sayi6/Makale 2.pdf> adresinden erişildi.

Stanley, D. (2003). What Do We Know About Social Cohesion: The Research Perspective of the Federal Government’s Social Cohesion Research Network. *The Canadian Journal of Sociology*, 28(1), 5–17.

Suigo, E. (2020, 2 Kasım). Luc Ferry : “Si je devais faire un cours sur la liberté d’expression, je montrerais des caricatures qui mettent aussi bien en scène Jésus que Moïse et Mahomet”. *Franceinfo*. https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-monde-d-elodie/si-luc-ferry-devait-enseigner-la-liberte-d-expression-je-montrerais-les-caricatures-qui-mettent-aussi-bien-en-scene-jesus-que-moise-et-mahomet_4147061.html adresinden erişildi.

Sümer, B. (2017). Sosyal Kaynaşma Kavramı ve Ölçütleri. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 19(3), 31–56. doi:10.4026/iscguc.379221

Unemployment by Sex and Age. (2020). *Eurostat*. 19 Mayıs 2020 tarihinde <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> adresinden erişildi.

Vossen, K. (2017). *The Power of Populism: Geert Wilders and the Party for Freedom in the Netherlands*. Oxfordshire: Routledge. www.cambridge.org/9780521850810 adresinden erişildi.

Woolley, F. (2003). Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections. L. Osberg (Ed.), *The Economic Implications of Social Cohesion* içinde (ss. 150–182). Toronto: Universtiy of Toronto Press. doi:10.3138/9781442681149-006

Yardım, M. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikaları Işığında Fransa’da

Bir Denge Arayışı... *DEU Journal of GSSS, Vol: 23, Issue: 1*

Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 100–137.

Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji* (2.Baskı.). Bursa: Dora Yayınevi.